

II RIIGIKOGU

2. istungjärk. **Protokoll nr. 36 (16).** 1923 a.

Sisu: 1. Päewakorra wastuwõtmine. — 2. R. Penno ja O. Köster'i küsimine Wabariigi Walitsusele ametnikkude palgamaade asjus. — 3. Wabariigi Walitsuse wastamine W. Kangur'i küsimise peale töölisnoorsoo rongikäikude ärakeelamise kohta rahwuwahelisel noorsoopühal 2. sept. s. a. — 4. Wabariigi Walitsuse wastamine iseseiswa sotsialistliku töölispartei Riigikogu rühma arupärimise peale haridusministeeriumi sihilikkude korralduste kohta õpetajate kutsetunnistuste ja lahtiregistreerimiste asjus. — 5. J. Rea wäljaheitmine 10 koosolekuks. — 6. Läbirääkimiste jätkamine ja ülemineku-wormeli wastuwõtmine.

II Riigikogu koosolek 8. nowembril 1923 a. kell 10 hommikul.

Kokku on tulnud 87 Riigikogu liiget.

Koosolekut juhatab abiesimees **K. Wirma**, pärast abiesimees **L. Raudkepp**.

Sekretäri kohal abisekretäär **O. Köster**.

Walitsuse lõoshis: siseminister **K. Einbund**, haridusminister **A. Weiderman**, sõjaminister **A. Anderkopp**, põllutöominister **A. Kerem**.

Päewakord:

1. Riigikogu liigete R. Penno ja O. Köster'i küsimine Wabariigi Walitsusele ametnikkude palgamaade asjus.

2. Wabariigi Walitsuse wastamine rkl. W. Kangur'i küsimise peale töölisnoorsoo rongikäikude ärakeelamise kohta rahwuwahelisel noorsoopühal 2. septembril s. a.

3. Wabariigi Walitsuse wastamine iseseiswa sotsialistliku töölispartei Riigikogu rühma arupärimise peale haridusministeeriumi sihilikkude korralduste kohta õpetajate kutsetunnistuste ja lahtiregistreerimiste asjus.

4. Wabariigi Walitsuse wastamine Eesti sotsiaaldemokraatliku tööliste partei Riigikogu rühma arupärimise peale Orajõe wallas Pärnu maakonnas planeeritud kohtade wäljaandmise asjus.

5. Riigikogu liigete P. Keerdo, H. Allik'u ja J. Tompi arupärimise-ettepanek Wabariigi Walitsusele töölisajakirjanduse sulgumise kohta.

6. Riigikogu liigete H. Allik'u, W. Kangur'i ja P. Keerdo arupärimise-ettepanek Wabariigi Walitsusele sõjaseaduse edasikestmise kohta osa wabariigi territooriumil.

Koosolek algab kell 10.25 min.

1. Päewakorra juhataja **K. Wirma** wastuwõtmine. **ma:** Päewakord on Riigikogu liigetele wälja jagatud. Päewakorra kohta sõna ei soowita. Loen päewakorra wastuwõetuks.

2. R. Penno ja O. Köster'i küsimine (loeb):

Wabariigi Walitsusele ametnikkude palgamaade asjus. „Makswate seaduste ja määruste järele on põllutöoministeeriumi kui ka

omawalitsuste ametnikka warustatud palgamaaga. Ametnikud on seotud oma otsekoheste ülesannetega ja rendiwad palgamaid edasi. Palume Wabariigi Walitsust wastata järgmiste küsimiste peale:

1) Kas on Wabariigi Walitsusel teada, et ametnikud palgamaid edasi rendiwad?

2) Kas on Wabariigi Walitsusel teada, et palgamaade edasirentimisel põllumaa ära kurnatud saab?

3) Kas peab Wabariigi Walitsus otsustarbekohasemaks ametnikkude palgamaadega warustamise? Kui ei, siis kuidas kawatseb Wabariigi Walitsus palgamaadega talitada?“

3. Wabariigi Walitsuse wastamine **K. Einbund:** Aus-
W. Kangur'i küsimise peale töölisnoorsoo rongikäikude ärakeelamise kohta rahwuwahelisel noorsoopühal tatud Riigikogu liikmed! Wastamiseks esitatud küsimisele wõin ütelda, et kõigil politseiülematel on olnud kaaluwad põhjused tarwitamiseks Riigikogu poolt 1. juunil 1922 a. wastuwõetud seaduse § 2. näidatud õigusi, missuguseid õigusi nemad on tarwitunud ja mitte wõimalikuks leidnud lubada neid rongikäike ja manifestatsioone.

2. septembril s. a.

4. Wabariigi Walitsuse wastamine iseseiswa sotsialistliku töölispartei Riigikogu rühma arupärimise peale haridusministeeriumi sihilikkude korralduste kohta õpetajate kutsetunnistuste ja lahtiregistreerimiste asjus.

Haridusminister **A. Weideman**: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Juulikuul esines iseseiswa sotsialistliku töölispartei Riigikogu rühm

Wabariigi Walitsusele arupärimisega, milles püüti näidata, nagu oleks haridusministeerium maksma pannud korraldused,

mille sihiks on — luua wõimalusi kooliwalitsustele, et nad neist õpetajaist lahti wõiksid saada, kes pahempoolset ilmawaadet pooldawad. Näitena toodi ette õpetaja Rea lahtiregistreerimise lugu, milles tõendati, et nimetatud isik oma pahempoolse ilmawaate tagajärjel wõimude poolt üldise tagakiusamise alla olla sattunud: nõnda keeldunud haridusministeerium talle õpetaja kutsetunnistust wäljaandmast, kuna esmalt Pärnu maakonna kooliwalitsus ja pärast Wiru maakonna kooliwalitsus teda õpetajaametist wabastanud.

Lubage, et ma paari sõnaga puudutaran enne üldiselt õpetaja kutseõiguse omandamise küsimust, kui ma Wladimir Rea loo juurde asun. Teatawasti pandi Wene ajal wäga wähe rõhku meie rahwakooli õpetajate ettewalmistamise peale, koolile oli palju enam wenestamine ülesandeks antud, kui üldise haridusliku tasapinna tõstmine. Õpetajailt ei nõutud sagedasti isegi õpetaja selleaegse kutseõiguse omandamist, milleks waja oli peaasjalikult Wene keele ja rehkendamise oskamist, waid määrati õpetaja kohtadele isikuid, kelle oma teadmised palju üle rahwakooli õpekawa ei küüninud.

Oli arusaadaw, et awalikkude algkoolide seaduse maksmapanekuga, milles meie algkoolile wäga suured ülesanded anti ja ta kursus kuue aastani tõsteti, nõudmised ka õpetajate ettewalmistuse kohta palju tõsisemateks muutusid. Uue korralduse järele nõutakse algkooliõpetajalt peale pedagoogilise ettewalmistuse üldist keskkooli haridust.

Muidugi ei wõinud haridusministeerium sarnast nõudmist täies ulatuses üles seada nende õpetajate kohta, kes juba koolis töötasid. Neile on haridusministeerium korraldanud suwe waheaegadel wäga mitmesuguseid täienduskursusi.

Peab tähendama, et õpetajad igalpool neist kursustest on osa wõtnud ja meie kool osalt selle tagajärjel wiimasel ajal palju paremaks on muutunud.

Tõsiselt tuli kaaluda kutseõigusteta õpetajate küsimust; nende hulgas leidsid isikuid, kellel isegi korralik algharidus puudus; arusaadawalt pidi haridusministeerium siin puhastustööd algama, kui ta tahtis, et meie algkool suudaks aja kõrgusele tõusta. Kuid ka siin ei tahtnud haridusministeerium hoolimatult talitada. 1919, 1920, 1921 a. suwel korraldati õpetajaile kursused kutseomandamiseks, neil kursustel wõeti läbi uus algkoolide õpekawa, ja tutwustati kuulajaid üksikute ainetega õpewiisiga ja tähtsamate kaswatusprobleemidega. Pärast kursuste lõppu korraldati eksamid, ja neile, kes rahuldawaid teadmisi ning oskusi olid omandanud, anti sellekohased õpetaja kutsetunnistused.

Õpetaja Rea oli üks sarnastest kutseõigusteta õpetajaist. Tema wõttis Pärnus osa kõigist suwekursustest, sooritas seal eksamid kõigis ainetes, peale geomeetria, maateaduse, kuna ta teadmised rehkenduses, algebras, ajaloo ja laulmise metoodikas nõrgalt hinnati.

1921 a. jõulu ajal korraldati läbikukkunud suwekursuslastele järeleksamid, sinna ilmus ka Wladimir Rea, nüüd oli jõudnud ta küll matemaatikas ja ajaloo rahuloldawaid tagajärgi saawutada, maateaduses ja laulmise metoodikas olid aga tagajärjed endiselt nõrgad.

Et järeleksamitel läbikukkunud isikutele weel heatahtlikult wastu tulla, siis korraldas haridusministeerium 1922 a. sügisel teistkorda järeleksamid, nii ütelda, järeleksamite järeleksamid. Wladimir Rea eksamineeriti uuesti maateaduses ja nagu eksamikomisjoni protokollist näha, on Rea teadmisi hinnatud üldises maateaduses, see on — üldised mõisted maakerast, maapinnast, mäed. jõed järwed jne. nõrgalt, Eesti maateaduses — nõrgalt, wälis maateaduses — rahuloldawalt, üldises kokkuwõttes oli komisjon siiski „rahuloldawa“ wälja pannud. Teatawasti hakkawad komisjoni otsused maksma alles peale haridusministeeriumi kinnitamist. Sellekohane kolmeliikmeline komisjon, õieti kaks korda see on — nimelt enne mind ja pärastpoole minu ajal, waatas haridusministeeriumis protokollid põhjalikult läbi. Mis Wladimir Rea eksami hindamise puutub, siis leidis komisjon,

et praegusel korral Rea teadmisi mitte ei saa „rahuloldawalt“ hinnata, kui ta just neis osades, mis peaaesjalikult algkoolis õpetatakse, nõrk on, see on, kui ta ei tunne oma kodumaa maakondi, jõgesid, linnu jne., kui ta ei tea, millest tulewad aastaajad, wõi ei tunne wete, õhu tege-wust jne. Komisjoni, kes protokollil and-meid tõsiselt kaalus, ei huwitanud selle juures sugugi, millist ilmawaadet Rea pooldab.

Kahjuks pean tähendama, et õpetaja Rea sellekohase järeloküsimise peale tõesti on haridusministeeriumilt kirjaliku was-tuse saanud, et ta teadmised matemaatika nõrgalt on hinnatud, mis aga tõsiolu-dele ei wasta, sest et tema teatawasti maateaduse kukkus läbi. (J. Piiskar (is.): See on see tõsine järelokäalumine.) Pean tähendama, et sel korral matemaatikas wäga paljud läbi kukkunud olid ja, et ametnik lihtsalt auto-maatiliselt „maateaduse“ asemel „mate-maatika“ oli kirjutanud.

Kutseta õpetajaid registreeritakse ametisse ühe aasta peale. Haridusministeerium on kooliwalitsusele korralduse teinud, et nende wabastamist tõsiselt tuleb kaaluda ja seda ainult siis teha, kui õpetaja tõesti ei suuda koolis töötada.

Missugune oli Wladimir Rea koolitöö? Kannan ette Pärnu koolinõuniku aruande: 15. webruaril 1921 a. rewideerisin ma algkooli, kus sel ajal 3. ja 4. klassis Wladimir Rea töötas. 3. klassis tunti Eesti keelt puudulikult, salmid — arusaamata, lõpud — waled, (O. Gustawson (is.): Kas piiblisalmid? J. Lattik (kristl.): Piiblist pole Teil aimugi.) praegu on käsil Eesti keel, lugemine nõrk ja lapsed ei oska läbiloetud jutustada, waid wastawad alati: meie ei oska jutustada. Kirjatööd juhuslikud ja korratud. Ma pidin Wladimir Rea lahti-registreerimiseks ette panema, kuid jätsin seda edaspidiseks.

17. webruaril 1922 a. rewideerisin Tõstamaa 4. klassilist algkooli, kus Wladimir Rea tol ajal õpetaja kohuseid täitis ja 1—4 klassini Eesti keelt ja joonistust õpetas. Diktaat „Peipsi rannal“ oli halwasti loetud ja kirjutatud ja kui ma küsisin, mis sihiga seda tükki dikteeriti — wastati malle, et taheti õpetada kirjamärkisid, selleks aga oli see tükk täiesti kõlbmata. Sõnad ja laused ja salmid olid lastele ära seletamata ja Eesti keel nõrgalt läbi wõetud. 15. webruaril 1922 a. rewidee-

risin Kastna algkooli, kus õpetajaks Mutli ja leidsin selle palju parema olewat. Ka kaswatuslikust küljest olid Wladimir Rea kooliõpilased nõrgad. Umbes samasisuline on ka Wiru maakonna kooliwalitsuse otsus. Juurde wõib lisada weel, et minewal aastal Narwa-Jõesuu algkooli 6. klassis kooliaasta algusest kuni 19. jaanuarini Eesti keeles, mida Rea õpetas, oli tehtud kõigist neli lühikest etteütlust ja kaks lühikest õigekirjarahjutust. Arusaadaw, et sarnase töö juures kesk-koolid wõiwad õigusega kaebada, et lapsed, kes algkoolist tulewad, midagi ei mõista. Õpetaja Rea, rääkimata sellest, et ta ei suuda õpetada, ei püüagi seda teha, kõrwale jättes just emakeele kirjatöid, mis ometi tähtsam õpeaine meie koolis on.

Nagu näete, et ei ole praegu põhjust Pärnu ja Wiru maakonna kooliwalitsus-tele etteheiteid teha, et nad täiesti seaduspäraselt talitades Wladimir Rea, kui kutseta ja nõrga õpetaja ametist wabastasid, et wabale kohale uut kutsega õpetajat ametisse panna, kellel ei puudu tarwilik ettevalmistus ja kes wõib olla ka paremaid tagajärgi klassis suudab saawutada.

Lühidalt kokku wõttes wõin arupärimises esitatud küsimistele järgmised wastused anda:

1. Kas on Wabariigi Walitsusel teada ülalkirjeldatud tõsiasjad?

Wabariigi Walitsusel on teada, et Wladimir Rea õpetaja kutsetunnistust sel põhjusel ei saanud, et ta teistkordsel järeleksamil läbi kukkus ja õpetajaametist nõrga töö tagajärjel lahti registreeriti.

2. Mis mõtleb teha Wabariigi Walitsus haridusministeeriumi sihilikku korralduste tagajärjel kannatanud õpetajate õiguste jaluseadmiseks?

Haridusministeeriumi korralduste siht on tõsta meie kooli õpetuslikku ja kaswatuslikku tasapinda. Selleks on ta korraldanud igasuguseid kursusi, et wõimaldada õpetajaile enese täiendamist, on alati heatahtlikult püüdnud õpetajaile wastu tulla, on lubanud järeleksamid teha, kuigi õpetaja juba eksamitel nõrgalt oli hinnatud. Weel kaugemale on mindud, neile õpetajaile, kes 1922 a. sügisel korraldatud järeleksamitel ühes aines läbi kukkusid, on lubatud weel tänawu detsembrikuul Tallinna ja Tartu seminaari juures selles aines weel kord eksamit teha, kuigi weidi suurema kawa järele,

aga tingimusega, kui nad kooliwalitsuse otsuse järele koolitöös rahuldavaid tagajärgi on suutnud saavutada. Erilise kaitse alla on wõetud weel need õpetajad, kes juba kauemat aega, üle 20 aasta koolipõllul on töötanud, kui nad wähegi suudawad oma ülesannet täita. Ülekohus oleks nende wanade õpetajate vastu, kes nõnda kaua meie koolipõllul tööd on teinud, enne kui pensioni-seadus on ilmunud, neid otsekohe uulitsale ajada. Kui pensioni-seadus aga ilmub, siis on muidugi haridusministeerium karmim ja astub rohkem nõudlikult nende vastu üles.

Haridusministeeriumi korraldused on sihilikud nii palju, et nad täiesti nõuawad, et eksamineeritawad eksamitel midagi teaks. Kui on keegi eksamil läbi kukkunud, siis ei saa ju haridusministeeriumi sundida, talle tunnistust wälja andma. Niisugusel puhul kaotaksid meie tunnistused ja dokumendid, mis koolid ja asutused wälja annud ja annawad, oma wäärtuse.

3. Kas ja kuidas kawatseb Wabariigi Walitsus õpetajaid edaspidi kaitsta haridusministeeriumi erapoolikuse vastu?

Wabariigi Walitsusel ei ole põhjust arwata, nagu talitaks haridusministeerium õpetajate suhtes ülekohtuselt, sellepärast ei mõtle ka erikaitsekorraldusi luua, leides, et kõigeparem kaitse on koolitöö. Kui õpetaja tõsiselt koolitööd suudab ja püüab teha, siis leiab ta alati wõimalikku wastutulekut haridusministeeriumi poolt. Juhtumisel, kui tõesti kohalikud tingimused koolitöö wäga raskeks teewad.

Kui meie tahame oma kooli autoriteeti tõsta, arusaadaw, et meie siis kõige suuremat tähelepanu peame just sellepärast õpetaja ettevalmistuse ja tema wäärtuse peale sihtima, et seal tõesti tublid ja hästi ettevalmistatud pedagoogid töötaksid.

Nüüd weel paar sõna arupärimise vormilise külje kohta. Korraldus, mis arupärijate poolt sihilikuks nimetati ja mis reguleerib õpetajate ametisse registreerimist ja lahtiregistreerimist, on maksma pandud juba Asutawa Kogu ajal, wististi härra Tõnisson'i walitsuse ajal.

Härra Rea kukkus eksamitel läbi 1921 a., teist korda 1922 a. (Wahel hüüe: Ja kolmat korda millal?) Kolmat korda wist ta enam järelksamitele ei pääse. On neid ka, kes käiwad mitu aastat eksamitel ja neid ei takista keegi, sest igauks wõib eksamile minna nii palju kui ta ta-

hab. (J. Lattik (kristl.): Aga kui haridusministeerium sihilikult neilt teadmisi nõuab!) Haridusministeerium tegi otsuse tema kutsetunnistuse mittewäljaandmise kohta juba enne, kui mina haridusministriks sain härra Kukk'e walitsuse ajal. Omalt poolt lasksin selle otsuse weel kord järele waadata iseäralisel komisjonil ja selle ettekande põhjal tuln otsusele, et ei ole põhjust komisjoni otsust muuta. Nõnda, nagu näete, kogu see läbikukkumise asi on sündinud endiste walitsuste aegadel. Mina arwan, et kui Riigikogu tahab tõesti nüüd Wabariigi Walitsuselt aru nõuda nõnda paljudel eksamitel läbikukkunud isikute kohta, siis wõiks Riigikogu seda teha nende kohta, kes praegusel ajal läbi kukuwad. Wastasel korral tuleks aga nende endiste protokollide uurimine ja kirjatööde otsimine ja neid on ju wäga palju, mille tõttu see asjatut tööd ja raskusi walmistab. Neil kirjatöödel ei ole tõesti nõndawäärt tähtsust, et haridusministeerium peaks neid alal hoidma, mis selleks tarwis oleks, et kui tuleks järsku mõni arupärimine, siis teada saada, mispärast ja mil puhul üks ehk teine isik on nõrgalt hinnatud. (J. Tõnisson (rhw.): Õigus!)

Juhataja **K. Wirma**: Palun arupärijaid teatada, kas nad on wastusega rahul.

O. Gustawson (is.): Arupärijate nimel teatan, et wastus ei rahulda meid. Palun läbirääkimisi kohe alata.

Juhataja **K. Wirma**: Ettepanek on tehtud läbirääkimisi kohe alata. (Hääletatakse.) Nähtaw enamus on poolt, seega on otsustatud läbirääkimisi kohe awada.

O. Gustawson (is.): Wõttes sõna käesolewa arupärimise peale haridusministri poolt antud seletuste puhul, katsun ma piirduda ainult nende asjaliste andmete kontraktsitustega, milliseid, minu arusaamise järele, härra haridusminister siin katsus walgustada liiga ühekülgselt. Enne aga wast lubaksite mulle teha paar wäikest üldist märkust eelmise neljapäewa kohustawal eeskujul. Ma teen seda ainult paari sõnaga. Ma tahtsin nimelt konstateerida, et eelmisel neljapäewal minu poolt arendatud prognoos tollekordse arupärimise tulemuste suhtes

on osutunud weidi wääriks, otsekoheste tulemuste suhtes küll mitte, seda enam aga kaudsete. On tarwis konstateerida, et mägi siiski on sünnitanud hiire, tagant järele küll ja suure waluga, aga siiski sünnitanud hiire, õigemini kaks hiirt — ühe suure ja teise wäikese. Wabariigi Walitus on otsustanud härra Ipsberg'i lahikumisühimuse anda Riigikogule sanktsioneerimiseks: kas ja wõi ei. Ja see on see wäike hiir. (J. Soots (põl.): Ja mis sellega siis praegu ühist on?) Ühtaegu on aga asutud otsima kiire korras rohtu selleks, et sarnased nähtused enam ei korduks — ja see on too suur hiir. Ma loen aga tarwilikuks juhtida tähepanu sellele, et eksiwad need, kes lähewad tähendatud rohu all oletama, nagu tahetaks siin leida teid, et teha wõimatuks seesuguste nähtuste kordumist, mis on kontras koaleeriwate rühmade kokkuleppe ja töökawa punkt 5-daga. Oh ei! Siin otsitakse teid risti wastupidises suunas — tahetakse sulguda arupärijate suud, et ei korduks seesuguste nähtuste paljastamine Riigikogus. Nii siis umbusaldusest Wabariigi Walituse üksikuile liigetele on kujunenud umbusalduse awalduks Riigikogule endale. Mina leian, et seesuguses majesteedi kokjakriisi palawakskõetud õhkkonnas on püsti riskant kõneleda arupärimiste puhul. Siis tuleb otsekohe „Päewaleht“ ja tembeldab Riigikogu tsirkuleks ja arupärimise puhul sõnawõtja — weiderdajaks. Mina, kui Riigikogu liige, loen oma kohuseks konstateerida, et meie ajakirjandus endale sarnast huligaansust Riigikogu hindamisel weel kunagi lubanud pole. (J. Soots (põl.): Kas see on ilus sõna?) Ma juhin tähepanu waid sellele, et sarnaste märkuste puhul, kui nad tuleksid pahemalt tiwalt, reageeritaks sootu teistwiisi. (L. Johanson (sd.): Leidub ju sarnaseid kaabakaid!) Nüüd aga, tulles käesolewa arupärimise juurde, (Wahelhüüded: Aha!) käsitan ma küsimust samuti kahes osas, nagu seda tegi härra haridusminister Weiderman. Kõigepealt — kuidas oli ja on lugu õpetajate kutsetunnistuste wäljaandmisega üldse? Siin talitati enne, nimelt 1922 aastani nii, et kutsetunnistused wälja anti eksamitegijaile otsekohe peale eksami. Koolinõuniku arwamist sooritajate kohta ei küsitud. Muudatus tehti läinud aastal, nimelt siis, kui Rakweres kõigile neile õpetajaile, kes ei

olnud wõinud ühes wõi teises aines eksamit sooritada, korraldati järeleksam. Ma ei tea kindlasti öelda, kas need järeleksamid olid juba lõppenud wõi lõppemas, kui haridusministeerium oma ringkirjas seadis üles uue nõude: ühelegi eksamisooritajale ei tohi muidu wälja anda kutsetunnistust, kui kohalikkude koolinõunikkude nõusolekul. Wõib ju olla, et see mõnes suhtes tarwilik oli koolinõuniku arwamist ära kuulata. Minu arusaamise järele seati küsimus siiski weidi wiltu üles. Koolinõunikkude arwamist ära kuulates, ei tohiks ometi teha neist lõpulikult olenewaks kutsetunnistuse saamist wõi mittesaamist. Tähtis ja ainukaaluw peaks olema mitte see asjaolu, et mõni koolinõunik eitab kellegi kandidaadi õigust õpetaja kutsetunnistuse saamiseks, waid tähtis peaks olema see, milliste asjaliste andmete ja materjaalidega teatud koolinõunik oma veto-õigust põhjendab. Esitatud andmed aga panewad meid tihtipeale küsima, enam kui tõsiselt küsima, millistest huwidest ja misugustest tagamõtetest wälja minnes siin härrad koolinõunikud teinekord talitawad. Minu käes olewate andmete põhjal paistab nimelt nii, et terwe rea nende õpetajate kohta, kellele otsustati kutsetunnistusi mitte wälja anda, koolinõunikkudelt esitatud põhjendawad materjaalid kõike muud on, kui kaaluwad ja usaldawad. Tekib kummaline seisukord: eksamikomisjon on tunnustanud eksamineeritawate teadmised kõigis aineis rahuldawaks, seal tuleb aga koolinõunik, laseb langeda oma mittemillegiga põhjendatud keeldmärkuse ja sellest on haridusministeeriumile küllalt, et lõpulikult otsustada: sellele ja sellele kandidaadile kutsetunnistust mitte wälja anda. Aga haridusministeerium ei tohiks tõesti mitte nii kergel käel ja nii umbropsu talitada. Peaks olema otse iseendast mõistetaw, et haridusministeerium peab kõik koolinõunikkudelt tulewad andmed kontroleerima ja selgusele jõudma, kas nad wastawad tõsioludele, wõi mitte. Meie arusaamise järele on see seda tarwilikum, et meie koolinõunikud, ma ei ütle et kõik, aga wähemalt mitmed nendest, armastawad opereerida kõigi muu kui kaalutud ja asjalikkude andmetega. Peale selle torkab aga siin silma weel teine imelik asjaolu. Rakwere kursused lõppesid wist, kui ma ei eksi, juuli lõpus wõi augustis. Kursustest osawõtjad, kes kõigis ainetes

eksamikomisjoni tunnustuse järele olid eksamid rahuloldawalt sooritanud, läksid koju ja lootsid nüüd, et nendele antakse kätte kutsetunnistus. Haridusminister aga ei arwanud sugugi tarwiliku olewat rutata eksamiandmete järelewaatamisega, waid wiiwitas sellega kuude kaupa, ning nii wõis siis maad leida sarnane kummaline nähtus, et õpetajaile, kes olid Rakweres läbi kukkunud, anti wõimalus Tallinnas uuesti eksamit sooritada, aga need, kes olid Rakweres eksami sooritanud rahuloldawalt, neilt on kunni siia maani wõetud wõimalus uuesti eksamit sooritada. Peale selle arwan ma, härra Weiderman, et Rakwere eksamikomisjon oli määratud haridusministeeriumi poolt, ja et haridusministeerium eestkätt peaks hoolitsema selle eest, et komisjoni koosseisu saaksid isikud, keda haridusministeerium wõiks usaldada. Nüüd aga leian mina, et siin on talitatud ebaõigelt, eesõigustatud seisukorda seades isikuid, kelle teadmised eksamikomisjon oli tunnustanud mitterahuldawaiks. Kas see on teie arusaamise järele loomulik? Meie arwates wõiks selle üle natukene pikemalt järele mõelda.

Haridusministeerium aga lubas endale weel rohkem. Ta ei wõtnud waewaks asjaosalistele enne kui alles kewadel, wist märtsis wõi weebruaris, ja alles mitmekordsete järelepärimiste peale, tagantjärele teatada, et see ja see Rakweres kutseeksami õnnelikult sooritanud õpetaja on tunnustatud läbikuukunuks, sarnaseks, kellele kutsetunnistust anda ei wõi. Kui kergel käel siin on talitatud seda näitab iseäranis kujukalt õpetaja Rea lugu. Haridusminister, härra Weiderman, katus sellest loost teha lustiliku farsid, ja põllumeestel oli enam kui lõbus naerda pakutawa opereti puhul. Lugu on aga siiski kaugelt teisiti. Kui härra haridusminister tuleb ja tõendab, et Rea'l terwes reas ainetes olid eksamid andmata, siis ta igatahes liialdab. 1922 aasta kewadel oli Rea'l eksamid andmata ainult ühes õpeaines, ja nimelt maateaduses. Kui oleks Rea'l olnud eksamid andmata terwes reas õpeainetes, oleks Rea loomulikult läinud Rakweres korraldatud kursustele. (M. Laarmann (põl.): Endisel ajal mindi kraawi kaewama!) Härra Laarmann wist ei oska isegi kraawi kaewata, muust kõnelemata. Rea andis puuduwas aines, nimelt maateaduses eksami ära 1922 a. sügi-

sel Tallinnas. Eksamikomisjoni esimeheks oli tol korral härra Summer, Harju maakonna koolinõunik. Rea pööras selle härra poole järelepärimisega, kuidas on tema teadmised eksamil hinnatud. Härra Summer ütles, et teadmised on rahuloldawaks tunnistatud. (J. Soots (põl.): Teile seletati juba, et seal tuli eksitus!) Tahan selgitada, kummalt poolt see eksitus tuli, kas eksamikomisjoni esimehe poolt, kes eksamineeritawat igatahes lähemalt tundis ja ta teadmisi paremini hinnata wõis, wõi haridusministeeriumi poolt, kes hinnatu hiljem ümber hindas. Wahepeal walit Rea Narwa-Jõesuhu õpetajaks. Ta päris kirjalikult wahepeal ministeeriumist järele, kuidas on lugu tema kutsetunnistuse wäljaandmisega. Seal teatati wiimaks, et kutsetunnistust wälja anda ei saa, sest Rea teadmised ei olla matemaatikas rahuldawad. (J. Soots (põl.): Tähendab, teadmised ei olnud korras!) Mina arwan, et mitte teadmised ei olnud korrast ära, waid haridusministeeriumi korraldus oli korrast ära. Tõsiasi on: Rea'le wastati ametlikult, et tema teadmised matemaatikas nõrgaks hinnatud olla. Kas õnneks, wõi õnnetuseks oli Rea'l dokument Pärnu maakonna kooliwalitsuselt, et temal matemaatika eksam juba sooritatud on. Rea tuli isiklikult haridusministeeriumisse ühes Narwa-Jõesuu koolijuhatajaga, et selgusesse jõuda oma koolitunnistuse wäljaandmise asjus. Siis seletas haridusministeeriumi ametnik, samuti nagu praegu härra Weiderman, et olla wäike eksitus ette tulnud, — mitte matemaatikas ei olla Rea teadmised nõrgad, waid maateaduses. (M. Laarmann (põl.): w a h e l h ü ü e.) Härra Laarmann peaks sarnaseid asju mitte kolm korda kuulma, waid 33 korda, Teie nahast ei lähe nad muidu läbi. Rea juhtis ministeeriumis sellele õnnelikule asjaolule tähelepanu. Seal näidati ette asja tõendamiseks dokumendid ja ettenäidatud dokumentide järele oli tõesti Rea enda tõenduse järele eksamikomisjoni materjaalides rahuloldaw ümber parandatud nõrgaks. Oleksin wäga tänulik härra Weiderman'ile, kui tema need andmed ette tooks, milliste põhjal wõimalik on pool aastat hiljem eksamikomisjoni otsust ümber hinnata, eriti, kui eksam oli suusõnalik. (Haridusminister A. Weiderman: See ei olnud mitte pool aastat hiljem, waid mine-

wal sügisel!) Härra Weiderman, kui see oleks nõnda olnud, — siis oleks härra Rea'le otsekohe teatatud, et on maateaduses nõrk. See mahinatsioon tehti wahepeal ja härra minister teeks õieti, kui ta siin ütleks, kas eksami tagajärgede konstateerimist on ministeeriumis ümber parandatud wõi ei ole. (J. Soots (põl.): Noo, kuidas Teie arwate?) Mina arwan, nagu iga liht inimene. (J. Soots (põl.): Noh, see on arusaadaw! Mina mitte!) Arusaadaw sõjaministeeriumi eesotsas olles, lahendasite Teie alati küsimusi mitte nii, nagu teised aru saawad, waid nii, nagu härra Soots sellest aru sai. (J. Soots (põl.): Ma lahendasin nii, kuidas loogiline on!) Teie loogika lonkab iga külje pealt.

Haridusministeeriumis seletas ametnik, et tema seda asja ei teadwat, kõik olla haridusministri abi härra Mikkelsaar'i töö. Rea tahtis pöörata isiklikult härra Mikkelsaar'i poole, ei saanud seda aga teha — härra Mikkelsaar oli Tallinnast ära sõitnud. Nii jäigi kogu küsimus sel korral lõpulikult selgitamata. Aga kindel on enne kui pärast: et oleks igati korrektselt talitatud Rea suhtes, seda ma uskuda ei suuda. (J. Soots (põl.): Oleks pidanud kohe tunnistuse wälja andma!) Ma tahtsingi tulla selle küsimuse juurde, kas Rea oli hea wõi oli ta halb kooliõpetaja. Härra haridusminister Weiderman kandis ette Pärnu maakonna koolinõuniku rewideerimise protokollil Kastna koolitöö tagajärgede kohta. Sellest selgus, et Rea töö tagajärjed kõiges ainetes wõi kõik tööd tähendatud koolis osutusid koolinõuniku hindamisel nõrgaks. Siinjuures unustatakse aga ära, et tol ajal, kui koolinõunik härra Töötsi kooli rewideeris, oli Rea waewalt 2—3 kuud Kastnas ametis olnud. Kui III ja IV klassi õpilaste tööd tahetakse hinnata selle järele, mis seal uus õpetaja 2 kuu kestel teinud, siis arwan mina, et see liig suur nõudmine õpetaja kohta on. Sest teadmiste kogusummat III ja IV klassis ei koguta mitte ühe wõi kahe kuu kestel, waid nende teadmiste tugewus wõi nõrkus oleneb otsustawalt suurel määral sellest tööst, mis enne seda teiste poolt on tehtud. Ma arwan, et see nõue ei maksa mitte ainult Rea, waid kõigi teistegi õpetajate kohta. Missugused need koolinõuniku hirmsalt nõudlikult margapuud ja kaalupommid olid Rea kui õpetaja eri-

kaalu kerguse hindamiseks, sellest olen ma juba kord warem kõnelelnud ega taha seda siinkohal enam kordama hakata. Minu arusaamise järele on sarnased rewisjonid, tõsi küll, tunnistuseks, et töö nõrk on, mitte õpetajate töö, waid koolinõunikude endi rewideerimistöö. (Wahelhüüe põllumeeste rühmast.) Missugused aga Rea koolitöö lõpptulemused olid I ametisolemise aastal, selle kohta lubatagu järgmist tähendada: 1) I aasta lõpetajaid oli kolm — lõpetajatest läksid edasi kõrgema algkooli 2; II aastal oli lõpetajaid 6 ja kuuest lõpetajast läksid edasi 3; III. aastal oli lõpetajaid 12 ja edasi läksid 6. Tähendab — iga aasta läks Kastna koolist, mis nii läbi ja läbi nõrk pidi olema, kui Rea seal õpetajaks oli, umbes 50% õpilastest edasi kõrgemasse algkooli. Tõstamaa koolist aga, mis üks eeskujulikumatest pidi olema, härra Töötsi attestatsiooni järele, pääsis kõrgemasse algkooli, mis Tõstamaa lastel külje all, Kastnast aga 6 wersta kaugel, umbes 20-st lõpetajast 2 wõi 3, mitte rohkem. Kas need wõrdlewad arwud räägiwad Kastna kooli kahjuks wõi kasuks, seda ma siin hindama ei hakka. Et koha peal lastewanemad õpetaja Rea tööd natuke teisiti hindasid, kui koolinõunik Töötsi, seda näitawad otsused, mis koha peal tehti. Kui Pärnu maakonna kooliwalitsus teatas Rea lahti-registreerimisest, siis walis Tõstamaa haridusnõukogu ainult 2 hääle wastuolekul Rea Tõstamaa algkooli peale õpetajaks tagasi. Samuti walis wallanõukogu Rea õpetaja kohale tagasi, waatamata, et haridusosakond oli otsekohe hoiatanud, — nemad Rea't ametisse ei registreeriwat. Lõpuks walis lastewanemate koosolek Rea peaaegu ühel häälel Tõstamaa õpetajaks tagasi. Haridusminister on omalt poolt alla rõhutanud lähema kontakti ja wastastikuse arusaamise tarwet lastewanemate ja kooli wahel. Koolinõunikud on toonitanud seda sama. Meie aga leiame, et konsekwentsid, mida sellele nõudele wastawalt tõmmatakse, teinekord wäga imelikud on. Tarwitseb neis kohtades, kus lastewanemad on kogupõllumeeste meelsed, häält tõsta mõne punaseks peetawa õpetaja wastu ja sedamaid lendab see õpetaja. Kui aga teistes kohtades mõnele ilmawaatelt pahempoolsele õpetajale lastewanemad oma täie usalduse annawad, siis arwatakse selle peale lihtsalt wilistada wõiwat. Ma ar-

wan, et Tõstamaa lastewanemad ei ela oma koolist mitte sedawõrd kaugel kuu peal, et neil igasugune ülewaade kohaliku kooli õpetööst absoluutselt wõimatu oleks. Just wastupidi — lastewanemad on omast kohast wäga hästi kursis koolitööga. Nad oskawad küllalt hinnata, kas tehtaw koolitöö on halb wõi on ta heana neile wastuwõetaw. Tõstamaa lastewanemate, samuti wallanõukogu ja haridusnõukogu ühemeelne Rea koolitöö kiitew hindamine näitab, et nad selle tööga, millise maakonna kooliwalitsus nii lõp mata nõrga leidis olewat, ometi rahul on ning koolinõuniku erapoolikust põrmugi ei jaga. Maakonnawalitsus ei teinud aga lastewanemate üldisest arwamisest wäljagi, waid lihtsalt wilistas selle üle. Härra Weiderman tõendas, et Tõstamaal olla Rea asemele, kes kutsetunnistuse ja õpetaja ametinõuetele mitte wastaw, ametisse nimetatud kutseõiguslik ja pedagoogiliselt wilunud õpejõud. Õnnetuseks määrati aga Rea asemele Tõstamaale kutsetunnistuse isik, noor, algaja naisõpetaja, kes alles samal kewadel oli koolipingilt tulnud. Ma ei taha rääkida noorte, algajate õpetajate wastu, tahtsin waid kinni naelutada, et härra Weiderman siin õigete andmetega ei opereeri. Wõib olla, et härra Tõõts'il ilma kutsetunnistuse ja algajate õpetajate wõimete kohta erilisel hea ettenägemis anne ja osawus on. Aga kaheldaw on igatahes, kas teatud algaja, wõrreldes Rea'ga, nii mitu ja mitu korda temast parem õpetaja on. Rea registreeriti lahti ja ta pidi lahkuma Tõstamaalt. Hiljem kandideeris ja waliti Rea sama aasta sügisel Narwa-Jõesuhu kooliõpetajaks. Mõõda minnes algab siinkohal puudutatud kutseõiguseta õpetajate ümberpaigutamise küsimus, ning nimelt: kas on õige see tee, mida haridusministeerium siia maani on tarwitanud. Leitakse, et Tõstamaale Rea on wastuwõtmata ja et tema õpetöö ei kõlba kuhugile, aga Narwa-Jõesuhu, noh, sinna kõlbab ta küll. Kas Narwa-Jõesuu lapsed on vähemate nõuetega, kui seda on Tõstamaa omad? Kui neid nõrgakspeetuid õpetajaid iga aasta siia sinna pillutakse, ega see siis neid ometi paremaks ja koolitööle kõlbulikumaks ei tee, waid just wastuoksa, sel teel tehakse nad weelgi nõrgemaks. Igaüks, kes on tegelikult õpetaja olnud, teab wäga hästi, kuiwõrd edukalt esimesel algamisaastal saab uuel koolikohal tööd

teha. Kui kooliõpetaja pannakse lendu, nii et tänawu on siin ja tulewal aastal seal ning ületulewal aastal koguni kolmandas kohas, siis arwan ma, et sel teel kutseta õpetajate nõrga kutsetöö madalat tasapinda tõesti mitte ei tõsteta. Kokku wõttes arwan mina, et nii ühel kui teisel puhul ei terwe rea õpetajate kutsetunnistusest ilmajätmisel, waatamata, et neil eksamikomisjoni tunnistuse järele kõik eksamid õnnelikult sooritatud, ega kutseta õpetajate lahtiregistreerimisel korrekselt ega erapooletult talitatud ei ole. Nüüd lubatagu paar märkust teha koolinõunikkude töö kohta üldse. Ma tähendasin juba, kui kergel käel koolinõunik Tõõtsi õpetaja Rea koolitööd hindas. Seesama koolinõunik on oma rewideermistel teisteski koolides näidanud, et tema ka seal enam kui kergel käel armastab talitada. Rääkimata rewideermistöö pinnapealsusest, on mul teateid ühest koolist, kus seesama koolinõunik otsekohe õpetajaid julgustab kokkupõrgetes lastewanematega: „Ärge neile järele andke, wõit peab teile jääma, sest mina toetan teid.“ Ma arwan, et sarnasel wiisil wastastikust kontakti lastewanemate ja kooliõpetajate wahel tõesti mitte ei saawutata. Edasi osutub wastuwõtmatuks see wiis, kuidas koolinõunik õpetaja tööd hindab. Wähemalt Pärnumaal on lugu nii. Koolinõunik rewideerib kooli ja otsus teatatakse kas õpetajale suusõnaliselt, wõi ei anta seda üldse teada. Enamasti osutuwad teadaantud otsused sel korral koha peal alati kui mitte heakskiitwaks, siis vähemalt rahuldawaks. Mingisuguseid kirjalikka resolutsioone rewideeritawa kooli rewisjoni tulemuste kohta ei tehta. Alles mitu kuud hiljem teatatakse kirjalikult kooliõpetajale, kelle koolitöö teinekord suusõnaliselt isegi kiita saanud, et ta nõrga õpe- ja kaswatustöö pärast ametist lahti on registreeritud. Mina ei usu, et koolinõunik wõiks kaks, kolm kuud wõi isegi pool aastat hiljem õiglasemalt ja paremini koolitööd hinnata, kui siis, kui ta kooli rewisjoni parajasti lõpetanud ja saadud muljed alles wärsked ja usutawad. Siin tuleks koolinõunikkudelt nõuda, et nemad koolide rewisjoni tulemused protokolleri ksid otsekohe peale rewideermist, mitte aga õpetajatele tagantjärele isewärki üllatusi ei walmistaks.

Edasi tähendas härra Weiderman, et Rea koolitöö nõrgakstunnustused on tul-

nud ka Wirumaa koolinõunik härra Luur'i poolt. Meie teades ei ole härra Luur Narwa-Jõesuu kooli rewideerides ei Rea'le ega teistele õpetajatele absoluut mingisugust märkust teinud nende koolitöö nõrkuse kohta. Kui härra Luur tähendatud kooli rewideerimas käis, siis olnud tema lõpukokkuwõte niisugune, et sinna kooli mina oma jalga enam ei wii, sest seal ähwardawad kooliõpetajad mu lihtsalt ära süüa. Ma ei tea mitte, kas pärastine Rea nõrgaks tunnustamine oli ka inspireeritud sellest ärasõõmise hirmust wõi oli siin mõõduandwaks mõni muu asjaolu. Kui härra Luur kooli rewideerides leidis, et Rea koolitöö oli wõimatult nõrk, siis oleks ta pidanud selle asjaolu Rea'le otsekohe teatavaks tegema, et wiimane oleks wõinud katsuda oma nõrka tööd parandada. Mina arwan, et kui rewideerimisel koolitöö nõrkust ei konstateerita, hiljem aga koolitöö lõpul tullakse ametliku paberiga — olete kui nõrk õpetaja ametist lahti lastud, siis on see õpetaja otsekohe sissewedamine. 1917 ja 1918 a., kui meil kooliwalitsus alles saamisel oli, siis arwas õpetajaskond omas rõhuwas enamuses, et meie kooli inspekteeriw osa konstrueeritakse teisiti ja teiste ülesannetega, kui seda oli Wene inspektsioon. Meie arwasime, et koolinõuniku osa peaks olema rohkem kaswatuslikult juhtiwat kui rewideeriwat laadi. Tänapäew peame aga konstateerima, et suurem hulk meie koolinõunikka ei oska wõi ei taha koolisid rewideerides muud taotledagi, kui täita sama kurba osa, mida täitsid omal ajal Wene inspektorid.

Peale muu weel üks wäikene märkus selle kohta, kuidas meie härrad koolinõunikud armastawad nii wäga kergel käel tõsiasjadega opereerida. Minul on wäga hästi meeles, kuidas usuõpetust keskkooli wiiva seaduseelnõu puhul härra Luur siin nii wäga pateetiliselt kõneles, kuidas üks usuõpetaja ühes Wirumaa koolis tema juuresolekul jumalik-ilusa ja liigutawa usuõpetuse tunni andnud. Teadwalt poolt oleme aga kuulda saanud kuidas sama tunni ajal härra Luur selle jumalik-ilusalt usuõpetust andwa eeskujuliku õpetajaga otse laste ees sedawõrd terawalt kokku põrganud, et neil olla tulnud mitte sõpradena, waid weriwaenlastena klassist lahkuda. Ma ei tea mitte, kas atesteerib see meie koolinõunikude korrektsust wõi midagi muud. (J. Piiskar

(is.): Ehk jutustab meile härra Luur sellest.)

Weel üks näitus sellest, millist misjonitööd meie koolinõunikud teinekord koolide kaudu teha püüawad. Töots, Pärnumaa koolinõunik, tegi nimelt ühele õpetajale kord ettepaneku minna Kihnu kooliõpetajaks, põhjendades oma ettepanekut sellega, et tähendatud kooliõpetaja kui lutheriusuline wõiks Kihnus, kus kõik elanikud Wene usku, kihutustööd teha, et weneusulisi lutheriusku wõita katsuda. Mina arwan, et see sisemisjon meie haridusministeeriumi ja koolinõunikude ülesannetesse kuuluda ei tohiks, waid haridusministeerium wõiks selle jätta härrade Lattik'ute ja teiste pastorite hooleks. Nematad on ju selle eest hoolitsemas, et kogu Eesti riigis weneusulised saaksid lutherlasteks. (J. Soots (põl.): Missugune tuul Teile niisuguseid teateid on toonud?) Koolinõunikka wõiks julgesti sarnasest sisemisjoni tööst wabastada ning rakendada nende ülesannete juurde, mis otsekohe nende peale langewad.

Lõpuks lubatagu mulle weel teha mõni märkus õpetajate lahtiregistreerimiste ja ümberpaigutamiste kohta üldse. Sellest küsimusest arwas härra haridusminister heaks täiesti waikides mööda minna. Meie arupärimise põhjendamises on juhitud tähelepanu sellele, kuidas mitmed kutseõigusega ja kutseõiguseta õpetajad on lahti registreeritud ja uued nende asemele paigutatud kohalikkudest wallanõukogudest täiesti mööda minnes. Pärnumaal tean ma terve rea juhtumisi, kus haridusosakond on määranud õpetaja ametisse wallanõukogudelt küsimata, kas nad määratawat õpetajat wastu wõtawad wõi mitte. Pärnumaal läks wahekord haridusosakonna ja wallawalitsuse wahel nii terawaks, et mõned wallawalitsused otsekohe keeldusid kütet ja samuti walgustust andmast põhjusel: meie ei ole seda ja seda õpetajat ametisse pannud ja sellepärast hoolitsegu haridusosakond ise selle õpetaja eest, kui ta meile tema — jämedalt öeldes — „kaela tahab määrada“. Seaduses on ette nähtud, et wallanõukogudel õpetajate walimistel on kindlad õigused, ja meie arusaamise järel ei tohiks haridusministeerium lubada, kui kohalikud kooliwalitsused ühes koos koolinõunikudega seadusest mööda minnes omalt poolt õpetajaid kohtadele määravad. (Haridusminister A.

Weiderman: Küllap juba siis wald kaebab kohtusse.) On tõesti kerge ütelda — wald kaebagu kohtusse. Ma arwan aga, et ministeerium ei peaks mitte muretsema kohtuprotsesside rohkuse eest, waid vastuoksa — ta peaks hoolitsema, et sarnastest asjadest wõiks üle saada ilma kohtuta.

Härra haridusminister tahab eitada meie arupärimises allakriipsutatud asjaolu, et Rea ja samuti ka terwe rida teisi õpetajaid on lahti lastud, mitte puht pedagoogilistest huwidest wälja minnes, waid poliitilistest tagamõtetest kantud olles. Rea kohta, samuti ka mitme teise õpetaja kohta on päris selge, et siin on olnud mõõduandwaks mitte nõrk kaswatus- ja koolitöö, waid kogupõllumeeste „Kaja“ ja teiste parempoolsete lehtede kangutamised. Rea kohta on „Kaja“ ilmast ilma ette toonud: tema olla kommunist ja mis tema kõik weel ei olla ja on küsimuse risti seadnud. — Rea tulla ilmtingimata õpetaja ametist kõrwaldada. Siin on haridusministeerium jälle kord näidanud, et ta purjesid enne kui pärast paisutawad samad tuuled, mis kogupõllumeeste leerist on puhunud ja praegugi weel puhuwad. (Haridusminister A. Weiderman: Wõib ju weel kord eksamiteha.) Sellepärast leiame, et õpetajaile kutsetunnistuste wäljaandmine wõi mittewäljaandmine, õpetajate lahtiregistreerimine wõi ametisse määramine milgil tingimusel ei tohi tingitud olla sellest, misuguse ilmawaatega teatud õpetaja on. Poliitilise ilmawaate pärast õpetajat ametist tagandada, kui tema oma poliitilist meelsust koolis aktiivselt ei propageeri, see oleks enne kui pärast lubamata. Siin aga tuleks haridusministril wõtta omaks see põhimõte, et õpetajate ametikõlblikkust wõi mittekölblikkust peaks kaaluma, wälja minnes waid sellest, kas teatud õpetajate koolitöö wastab üllesseatud nõuetele wõi mitte.

H. Bauer (kristl.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Rkl. härra Gustawson tähendas, et haridusminister omas kõnes ainult paar naljakat juhtumist Rea suhtes ette toonud, need olla üksikud juhtumised ja kokku otsitud. Ma wõiksin siin täiendada, et need mitte üksikud juhtumised ei ole, waid et niisuguseid juhtumisi see, kel kooliga tegemist on ja kes kooli inspeksiooniga lähemalt tuttaw, õige palju leida wõib. Toon täienduseks weel paar nii-

sugast juhtumist, missuguste teadmistega õpetajad, kes õpetajate kursused on ära kuulanud, eksamile lähewad. Üks eksamikomisjoni liige, kes pärast kursuste lõppu õpetajaid oli eksamineerinud, seletab järgmist: ühes kohas oli seletatud, et on leitud mägedes kiwistanud konne, mis on pärit ürgajast. Siis pannud üks õpetaja ette küsimise: kas need konnad surnud wõi elus olid? See näitab missugune intelligentsus sellel õpetajal oli, kes ise õpetaja olnud ja nüüd eksamile tuli.

Teine juhtumine. Õpetaja seisis eksamil suure kaarti ees ja seal kaartil ei olnud muud kui Euroopa, Aasia ja Aafrika. Seal küsis nüüd eksaminaator, et näidake, kus on selle kaarti peal Eesti. Õpetaja raputas pead ja ei teadnud. Siis küsiti tema käest, näidakse, kus Euroopa on.

Õpetaja wõttis kepi ja suure kobamise peale leidis ta Abessiinia ümbruse üles. Selle peale wõib aga wastata, see olla üksik juhtumine. Et aga asi ka üldiselt parem ei ole, wõtsin ärakirja ühe maa-konna kooliosakonna ametlikust teadaandest, kus öeldakse. „Õpetööde takistuseks tuleb lugeda peaaesjalikult õpetajate puudulik pedagoogiline ettevalmistus, õpetajate eneste hoolimatus töö wastu ja kõlbline lõtwus, mis 4 koolis kunni õpilasteni ulatanud.“ Sellest näeme meie, et niisugused juhtumised mitte üksikud ei ole. Oma arupärimises tulewad arupärijad seletama, et haridusministeeriumil ei olla mitte õigust niisugustele õpetajatele õppetööle minemast keelata. Ma arwan, kui meie siin ülepea etteheidetest rääkida wõime, siis et õpetajaskonnale on haridusministeeriumi poolt liiga wastu tulnud ja sellega liiga heatahtlikult nende wastu talitunud. Et õpetajad enam-wähem eeskujuks õpilastele peaks olema, see on isenesest mõista, aga kui niisugune õpetaja, kes nii wäheste teadmistega on, nagu ma eelpool tähendasin — peaks lastama kateedri-le, siis oleksime meie õigustatud arupärimisega esinema haridusministeeriumi tegewuse kohta, aga mitte käesolewal juhtumisel, kui õpetajatel on, nagu seda härra haridusminister tähendas, eksamid teha wõimalus igal ajal. See on ka omast kohast wäärnähtus, kui õpetaja ainult eksamid, järeleksamid ja järelejäreleksamid teeb selleks, et ainult läbi kukkuda. Haridusministeerium ei ole mitte ainult õpetajaskonna ministeerium, kes nõrkade õpetajate jaoks kaitseseadusi wälja töötama hakkaks, waid see on

terwe rahwa haridusministeerium, kes peab talitama niisugustes küsimustes, kuid üldised huwid seda nõuawad.

A. Luur (kristl.): Wäga lugupeetud Riiigikogu liikmed! Härra haridusminister on juba väga asjalikult seletanud asjaolusid käesolewa arupärimise wastamise juures. Ma tahaksin weel mõnda juurde lisada ja mõned tähendused teha just sellepärast, et siin minu nime nimetati. Meil oleks olnud väga palju materjaale nende faktide selgituseks, mis siin on ette toodud; kuid ma ei taha sellest Eesti õpetajate kulul mingisugust numbrit teha, waid jään asjalikkuse juurde. Meil on andmeid olemas selle kohta, et kui Rakwere eksamid on korraldatud ja kui õpetajad oma eksamid rahuldawalt sooritanud, siis niisugusel juhtumisel on õpetajad ka kutsetunnistused saanud. Kus teisiti oleks talitatud — meie ei tea. Mis aga puutub sellesse ja iseäranis neisse õpetajaisse, kes ühes aines nõrgalt eksami sooritanud ja keda järeleksamitele enam ei ole lastud, siis on sellega lugu niisugune, et seal wõetakse arwesse ka õpetaja töö, mis ta kõige oma tööaja jooksul ära teinud ja seal tulewad niisugused juhtumised ette, kus väga raske on õpetajale wastu tulla sellepeale waatamata, et temale soowitakse wastu tulla. On ju väga palju juhtumisi olnud, kuid ma ei taha, nii nagu ma warem siin tähendasin, sellest numbrit teha, kui isegi õpetajad II, III ja IV klassis tunni ajal wõtawad välja ühe ülesande ülesannete kogust ja hakkawad seda lahendama, kuid sellega toime ei saa ja koolinõunik, kes seal klassis on, peab ülesande lahendamise enese peale wõtma. Õpetaja jookseb klassist välja, langeb minestusse, kui ta naisterahwas on jne. Pean weel kord tähendama, et mina siin õpetajate kulul numbrit ei taha tegema hakata, aga kui sunnitakse wastama selle peale, siis wastame ka niisuguste asjade peale. Tuleb ette ka niisuguseid juhtumisi, kus õpetaja, kes ilma kutseta on, haridusosakonnale kirja saadab ja sellest kirjast paistab välja, et siin on nii nõrgalt arenenud inimesega tegemist, mille põhjal sarnaseid õpetajaid järeleksamitele lasta ei saa. Mis puutub õpetajate lahti registreerimise küsimusesse, siis pean ma tähendama, et Rakweres ja Wirumaal ei ole iialgi waadatud selle peale, missugune ilmawaade oleks ühel wõi teisel õpetajal — sellest pole üldse juttu olnud. Haridus-

nõukogu protokollides on protokolleeritud kõik need ettetoodud andmed ja juhtumised, mispärast õpetajaid lahti on registreeritud. Haridusnõukogus on mitmesuguste ilmawaadetega inimesi ja seal tehakse ainult tõsist tööd ja ei puudutata kunagi poliitilisi ilmawaateid ja küsimusi. Niisugune lugu on olnud käesolewal juhtumisel. Kui härra Rea't lahti registreeriti, kui Narwa-Jõesuu õpetajat, siis on see sündinud ainult tema nõrga koolitöö pärast ja mitte sellepärast, et tema pahempoolse ilmawaatega inimene on. Meie ei teadnud mitte, kas tema on pahemwõi parempoolse ilmawaatega, see oli meile täiesti ükskõik. Aga et koolitöö seal nõrk oli, see paistab sellest välja, et möödunud õpeaastal Narwa-Jõesuu 6-kl. algkoolis jäid teiseks aastaks umbes 50% õpilasist. Kui arwesse wõtta seda, et Eesti keel koolis on üks põhjapanewamatest ainetest, siis üks osa süüdi ja nimelt suurem osa langeb selle õpetaja peale, kes seda ainet käsitab. Mis aga puutub sellesse, et härra Rea sai lahti registreeritud, siis ei wõi selle üle väga pahane olla, sellepärast, et härra Rea asemele kandideerisid 36 õpetajat, nii et väljawalik kaunis suur oli. Ei saa ju seda pahaks panna, kui kooli-wõi wallawalitsus soowib omale ühe nõrga õpetaja asemele walida paremat. On ju täiesti arusaadaw ja loomulik, et kui üks õpetaja ei saa rahuldawalt töötada, siis tema asemele parem walitakse. Iga peremees soowiks näha, et tema palgaline, tööline oleks niisugune, kes tema tööga täiesti walmis saab.

Siis puudutati siin weel koolinõunikude tegewust, nimelt seda, et koolinõunikud ei rewideeri koole küllalt asjalikult ja annawad õpetajatele oma rewideerimisest teada poolaastat hiljem. Mina pean ütleva, et need andmed tõele ei wasta. Wirumaal, näituseks, iga kooli rewideerimise kohta kirjutatakse protokoll ning antakse haridusosakonda. Need protokollid on seal alati leida ja iga õpetaja, iga walla-wõi kooliwalitsus wõib alati neid protokolle kätte saada ning waadata, missugused olid tagajärjed kooli rewideerimisel. (W a h e l h ü e.) Protokollid on olemas, wõite minna ja waadata, mis seal kirjutatakse ühe ehk teise õpetaja kohta. Seal on isegi väga täpsed andmed olemas, näituseks koolimaja, aia, õppewahendite, lastearwu kohta koolis jne. Koolinõunikud teewad oma märkused ka

peale koolitöö rewideerimist. Mis puutub Wirumaa koolidesse, siis jäetakse need märkused, millest õpetajaile otsekohe kirjallikult teatatakse, kooli kroonikaraamatusse ja iga õpetaja võib waadata, milline tema töö on olnud. Koolinõunikud sagedasti annawad ise tunde, kui koolijuhataja ehk õpetaja sellekohast soowi on awaldanud. Võib olla, et see tunniandmine ei ole just kõige eeskujulik, sest inimene on ette valmistamata, kuid iga tahes tunnid antakse ja peale kooli rewideerimist arutatakse läbi kõik tunnid, mis päewajooksul antud, pedagoogikanõukogus, ning sellest tehakse konsekwentsid. Seal võetakse läbi ka koolielu küsimused, kaswatuslik külg jne. Kui siin öeldakse, et koolinõunikud halvasti kooli rewideeriwad, siis ei ole see mitte õige.

Lõpuks, mis puutub sellesse, et õpetajad usuõpetuse alal, kui kaks waenlast klassist on lahkunud, ja et minuga niisugune juhtumine on olnud, siis mina niisugust juhtumist küll ei tea. Mina ei tea kus koolis see võib ette tulnud olla ja minul ei ole sellest asjast vähematki aimu. Kust kohast see välja on võetud, see jääb mulle arusaamatuks. Õpetajatega läbikäimine on väga hea olnud, ja mingisugust waenu koolinõunikude ja õpetajaskonna wahel Wirumaal, näiteks, pole. Kui aga lahti on registreeritud nõrku õpetajaid, siis nagu ma juba ütlesin, on see arusaadaw, sest kutseta õpetajaid registreeritakse ametisse ainult ühe aasta peale selleks, et kooliwalitsustele või wallanõukogudele võimalust anda paremini ette valmistatud õpetajaid leida. See on kõik, mis ma tahtsin tähendada rkl. Gustawson'i kõne peale.

J. Rea (tõõrp.): Sel ajal kui Rea Pärnumaal õpetajaks oli, töötasid Pärnu maakonnawalitsuses kolm kuulsust: üks oli nendest nii ütelda kõige tähtsam, see on — mees, kes praegu istub põllumeeste ridades, härra Mats Laarman, teine oli kurikuulus Märt Raud, keda wahest lehtedest olete tundma õppinud, ning kolmas haridusnõunik Töötsi. Need kolm kuulsust töötasid ühes maakonnawalitsuses, kus nende halwa juhtimise pärast tulid ette sagedased wäärnähtused. Töötsi'ile ja Raud'ile awaldati õpetajate koosolekul umbusaldust. (Põllumeeste ridades kestew naer.) Ärge arwake, härra Laarman, kui Teie seal naerate, et Teie kohta need samad märkused ei

maksnud, ka Teie pidite kolima maakonnawalitsuse esimehe kohalt. Märt Raud ja Töötsi, kes käesolewas asjas ka teatawat surwet said awaldada, olid need, kes olid sattunud õpetajaskonnas täitsa halba kuulsusse. Suwekursustel olid õige sagedased, iseäranis õpetajate ja Märt Rauda wahel, igasugu kokkupõrked ja asi läks ikka kord-korralt kurjemaks, ning lõpuotsus kujunes umbes niisuguseks, et Märt Raud, kelle eriala oli suguliste küsimuste käsitlemine, mitte koolinõuniku amet, pidi ära kolima Wiljandimaale koolinõunikuks. Olla leidunud üks „onupoeg“, kes teda sinna olla kaubelnud. Ma pean siin tähendama, et see Märt Raud, kes koolinõorsoo juhatajaks oli, ei olnud kaugeltki wastawa ette valmistusega. Raud on õpetajate seminaari lõpetanud. Ja kui teie siin puudutasite küsimust, et õpetajad peawad nii suurelt olema ette valmistatud, et siin ühtki õpetajat ei tohi olla vähema haridusega, siis lubatagu mulle tähendada, mis nüüd tõsi on, et siin Eestis on praegu koolinõunikka, kes sootumaks ei wasta sellele elukutsele. Kõige pealt tuleks härra ministril hakata koolinõunikka eksamineerima ja siis mindagu edasi õpetajaskonna kallale. Seda aga tänini weel mitte tehtud ei ole. Meie niisugust kooli ei tunnusta, mis ei täida tööraha poolt ülesseatud nõudmisi. Ma nimetasin, et haridusminister korraldas kolmeaastased suwekursused. Pärnu maakonnas oli kursuste juhatajaks koolinõunik Töötsi, kuna majanduslik külg muidugi härra Raud'i juhatusel oli. Ja kui nüüd õpetaja Rea, kui proletaariline õpetaja esines kursistide poolt korraldatud koosolekul sagedasti arwustustega, mis olid täitsa otstarbekohased, ma ei ütle, et seda ainult õpetaja Rea tegi, seal esinesid paljud teised ja ka see Rea, kes siin praegu räägib — siis tuligi loomulikult niisugune nähtus, et lõhe läks palju suuremaks. Seesama härra Töötsi, kes õpetaja Rea kohta pärast oma otsuse andis, ning ka paljude teiste õpetajate kohta, ütles awalikult õpetajatele, et pahempoolne element peab õpetajaskonnast kaduma. Loomulikult, kui seal asuti pahempoolsete õpetajate kõrvaldamisele, siis on arusaadaw, miks see hoop just Rea't esimesena tabas. Teie koolid töötawad kodanlise firma all. Kui aga kooli pääsewad proletaarilised õpetajad, ja kui need hakkawad kaswatama lapsi proletaarlises sihis, kui nemad ei hakka koolielus ettetulewaid küsimusi mitte wägis-

tama, nagu kristlased seda teewad, on teie kool hädaohus. (Wahelhüüe keskelt: Teie kõnelete väga selget keelt.)

Haridusminister katsus näidata, et Rea olewat läbi kukkunud mitmekordsetest eksamitest ja järeleksamitest ja võib olla veel järeltulewatest eksamitest, siis peaks siin nimetama ühte: kui härra Rea oli asunud... (Wahelhüüe paremalt poolt: Härra — kas mitte selt-simees.) — Ma nimetan siin ministeeriumi keeles, nagu härra minister nimetas, — Wirumaale õpetajaks, siis anti Pärnu maakonna haridusosakonnast tunnistuse väljawõte, et Rea on lõpetanud ja sooritanud eksamid kõigis ainetes peale maateaduse ja laulmise meetodika. Laulmismetoodika, mis ka õpekawasse ülesse oli võetud, ei olnud sunduslik. Kui mõned õpetajad täiesti ette walmistamata laulmismetoodikas läbi kukkusid, siis öeldi, et koolis võib olla ainult üks lauluõpetaja ja ta ei ole igale sunduslik, ja see eksam oli ka Rea'l sooritamata. Kui Rea eksamil läbi kukkus, siis oli see ju arusaadaw, sest et eksamineerisid need õpetajad, kes temast lahti tahtsid saada, nimelt Märt Raud ja Töötsi. Siin ei ole ju eksami andmine kerge, väga võimalik, et üks eksamineerijatest rahuloldawa numbri annab, kui aga Märt Raud ja Töötsi mitterahuloldawad panewad, siis on arusaadaw, et eksami sooritamine wõimatu on ja eksamineeritaw loomulikult läbi kukub. Need tõsiasiad on ümberlökkamata ja niimoodi talitati harilikult.

Edasi, Rea tuli peale selle, kui tal veel oli jäänud eksami maateaduses andmata, Tallinna komisjoni ja Tallinna komisjonis eksamineeris Harjumaa koolinõunik Sumberg. Rea peale eksami andmist on küsinud eksamite tagajärgede üle Sumberg'ilt, kes on öelnud, et Teie olete sooritanud rahuloldawalt. Rea ei hakanud samme astuma haridusministeeriumis kutsetunnistuse saawutamiseks. Haridusministeeriumis sel ajal istusid samad mehed, kes praegu naerawad härra Bauer'iga eesotsas, kes wõltsimiste ja wassimistega hakkama said niisama nagu selles asjas näeme, mis oli rahuloldawalt sooritatud, sai mitterahuloldawaks ümber tehtud. See ei ole mitte esimene nähtus, waid niisugused nähtused kordusid ka siis, kui haridusministeeriumi eesotsas oli kristlik Bauer. (Wahelhüüe paremalt poolt: Siis oli kõik parema

korra juures.) Siis oli täielik korralagedus! Õpetajaskond mäletab veel praegu ja hindab härra Bauer'i teeneid, niisama kui Nikolai II walitsemise ajal Kasso teeneid. (Wahelhüüe keskelt: Liiga palju au.)

Teist küsimust puudutas siin härra Gustawson. Kui Rea Pärnumaalt lahti registreeriti ja Wirumaale ametisse läks, siis teadis tema, et temal on eksamid antud ja et selle järeldusel peaks ka temale kutsetunnistus wälja antama. Rea, niisama nagu harilikud proletaarlised õpetajad, ei pane rõhku kutsetunnistuse lipaka peale. Meie harilikult waatame, mitte tunnistust, seda paberilipakat, waid waatame teatawat isikut. Meie teame väga hästi, et siin nõndanimetatud demokraatlikus riigis maksawad needsamad põhimõtted, nagu endise Wene walitsuse ajal, et paberilipaka võib saada igaüks, iga inimene, kellel on hea tutwus ja kellel on rahakott natuke raskem kui see on harilikult proletaarlastel. (Wahelhüüe paremalt poolt: Mis Teie lorate! Kellegile ei ole raha eest tunnistusi antud.) Kas teie seda ei tunnista, kuidas ennatematel aegadel on kutsetunnistusi wälja antud kõõgi kaudu, tähendab nendele, kes rohkem on jõudnud mune ja hani sinna härradele kanda. Ei ole võetud arwesse inimese hariduslikku tasapinda ja inimese wõimeid. Ka Teie, härra Bauer, olete, võib olla, selle tunnistaja, kuidas kõõgi kaudu rutem kutsetunnistusele lähedale võib jõuda kui teaduste kaudu. (H. Bauer (kristl.): Iga sarnast lora ei maksa pealt kuulata. Lahkub saalist.)

Kuidas oli Rea tunnistuse saamisega lugu? Rea tuli haridusministeeriumi teist korda ja nõudis oma kohta teateid. Seal kõigepealt ametnik ei teadnud ettetulnud wõltsimisest... (Wahelhüüded: Missugusest wõltsimisest? Wõltsimiste ei ole kusagil olnud.) Kas teie seda wõltsimiseks ei tunnista, kui must on punasega ümber kirjutatud. Kui härra Bauer ehk Weiderman oli seda mitterahuloldawaks tunnistanud, mis oli rahuloldawalt sooritatud. Kui teie ise olete kooliõpetaja olnud, siis igatahes peate tunnistama, et see wõltsimine on. (Wahelhüüded ja müra. Haridusminister A. Weiderman: Teie ei tea sellest midagi, sest mingisugust wõltsimiste ei ole olnud. Lähikukkunud kooliõpe-

taja tuleb rääkima wõltsimisest!)

Haridusministeeriumi ametnik ütles, et mina ei tea sellest midagi, miks on rahuloldaw ümber parandatud. Kui nüüd siis härra haridusminister ja kristlik Luur püüawad näidata, et waadake, seal on arwesse wõetud eksamikomisjoni andmed, siis igatahes kahtleme ka meie, ja ütleme awalikult, et seal mitte õiglaselt talitatud ei ole. Teie wõite ju enesele seda ette kujutada, kui seal haridusnõukogus istub härra Luur, istub härra Tõotsi ja ka haridusnõukogus istub kurikuulus Märt Raud Wiljandimaalt, ja kui nüüd seal teatawa õpetaja kohta märkuste läbiwaatamine käsil on, siis wõime ütelda, et need on tehtud just sihilikult, kui on seal enamus niisuguste koolinõunikkuude käes, ma ütlen hanijalgades „koolinõunikkuude“ käes. Ent siis on arusaadaw, miks proletaarlaste kohta seal tingimata teistsugune otsus tehakse, kui see tõepoolest peaks olema. Niisugune otsus tehti ka Rea kohta ja siin ei saa nüüd mitte seda kinni naelutamata jätta. Meie oleme enne ütelnud, et need wäärnähtused kodanlikes korras korduwad niikaua, kunni ei ole koolist kadunud see waim ja ei ole astunud asemele õpetajad — proletaarlasted, kes rajawad kaswatuse poliitika teisele alusele. (Wahel hüüe: Eesti maalt wälja saata!) Jah, waat see on teile moka järele. (Naer ja wahel hüüded: Ta ei saanud aru!) Teil ei ole wäljasaatmise kohta olemas. Ma ei taha siin pikalt peatada, kuid pean veel ühte asja nimetama ja nimelt et: lahtiregistreerimise juures on veel üks põhjus ja see oli järgmine: Rea wend olewat kommunist. Kui Tõstamaa kooli hoolekogu, kus Rea enne õpetajaks oli olnud, nõudis, et Rea tagasi registreeritaks ning läks seda otsust esitama Pärnu maakonna haridusosakonda, siis ütelnud haridusosakonna juhataja härra Maurer, et „kuidas teie tahate niisugust omale õpetajaks? Mõtelge, tema on wõib olla samasugune kommunist, nagu ta wend, kes ei olewat tõusnud mitte püsti, kui olewat lauldud isamaa hümn!“

Jah, waadake, see on suur süüdistus, kui ta ei tõusnud püsti kui lauldi isamaa hümn! Ma pean tähendama, et ma ei ole mitte ühekorra seda teinud, waid ma olen mitu korda seda teinud, kui isamaa hümn on lauldud. Mina tõusen püsti ainult siis, kui lauldakse proletaarlist

hümni. (Müra ja hüüded paremal pool: Wälja! Juhataja helistab.) Ainult wäljakarjumisega... ainult wäljakarjumisega saate teie oma asja ajada. (Kogu aeg müra ja hüüded: Wälja! Juhataja helistab.)

5. J. Rea wäljaheitmine 10 koosolekuks. Juhataja **K. Wirma:** Rkl. Rea! Teie olete tarwitanud riigihümni

kohta haawawaid ütelsi, ma teen ettepaneku Teid kaheks koosolekuks wälja heita. Palun sekretääri ära lugeda, palju Riigikogu liikmeid koos on.

Rkl. Rea! on sõna enesekaitseks.

J. Rea (töörp.): Siin enesekaitseks sõna wõttes, ärge arwake mitte, et ma hakkam siin seda heaks tegema, et ma niisugust hümnit tema laulmise ajal püstitõusmisega ei ole austanud. (Kära paremal pool, hüüded: Wälja! Juhataja helistab: Palun rahul!) Ma ütlen ühte asja, ma tunnistan ainult töölistehümni... (Müra ja hüüded paremal pool: Wälja!) Ma tahan küsida, kas teie kardate isegi enesekaitseks mulle sõna anda. Ma ütlen, et tunnistan hümnit ja laulan hümnit, see on — internatsionaal, — töölistehümn — mille helidel ükskord töörahwas jõuab wõidule ja paneb maksma õigluse... (Kära ja hüüded: Wälja! Juhataja helistab: Palun rahul!)

Juhataja **K. Wirma:** Palun neid, kes on selle poolt, et rkl. Rea kaheks koosolekuks wälja heita, kätt üles tõsta. (Hüüded paremal poolt: Wiieks!) (Hääletatakse, loetakse hääli.) Koos on 72 Riigikogu liiget. Wäljaheitmise poolt on 51, see on rohkem kui $\frac{2}{3}$, sellega on rkl. Rea kaheks koosolekuks wälja heidetud. Rkl. Rea, ma palun Teid saalist lahkuda. Rkl. Rea, ma palun Teid teist korda saalist lahkuda. Rkl. Rea, ma palun Teid kolmat korda saalist lahkuda. Kuna rkl. Rea Riigikogu otsusele mitte ei allu, kuulutan weerandtunniks waheaja, et wanematekogu saaks selles asjas seisukohta wõtta.

Waheaeg algab kell 12.05 min.

Peale waheaega jätkub koosolek kell 1.20 min.

Koosolekut juhatab abiesimees **L. Raudkepp**.

Sekretääri kohal abisekretäär **O. Köster**.

Juhataja **L. Raudkepp**: Riigikogu läheb päewakorras edasi. Teen ettepaneku, et rkl. Rea demonstratiivse mittesõnakuulmise eest ja Riigikogu haavamise eest, mis ilmsiks tuli selle järele, kui ette pandi talle wabatahtlikult saalist lahkuda, saaks wälja heidetud täiendawalt weel 8-aks koosolekuks. Palun härra sekretääri ära lugeda, palju Riigikogu liikmeid koos on. (Müra pahemal pool.) Riigikogu liige Reesen, kutsun Teid korrale. Palun neid Riigikogu liikmeid, kes on rkl. Rea täiendawalt wäljaheitmise poolt 8 koosolekuks, kätt tõsta. (Hääletatakse, loetakse hääli.) Rkl. Rea wäljaheitmise poolt weel 8 koosolekuks on 54 häält. Kuna koos on 74 Riigikogu liiget, siis on see rohkem kui $\frac{2}{3}$ kõigist häälest ja sellega on rkl. Rea täiendawalt weel 8 koosolekuks korrariikumise eest wälja heidetud.

6. Läbirääkimiste jätkamine ja üleminekuwormeli wastuwõtmine.

Sõna on faktiliseks märkuseks rkl. Reesen'il.

J. Reesen (wäljasp. rhm.):

Sel ajal, kui meie seltsimees Rea kõneles, hüüdis talle kohapealt wahela kristliku rahwaerakonna pinkidelt härra Bauer „uulitsapoiss“. Seda kuulsin mina ja seda tõendawad ka teised Riigikogu liikmed. (J. Soots (põl.): Kasta ei ole siis?) Palun stenogrammidest järele waadata ja selleks waheaega määrata kunnj 10 koosolekuks, et juhataja wõiks wastawaid järeldusi teha. See tõendab wäga selgelt, missugune on see tallmeisterlik ja bauerlik moraal ja ma tahaks näha, kas rkl. Rea on uulitsapoiss wõi on ta peale selle weel midagi muud. (J. Soots (põl.): Selles pole mingisugust kahtlust.) Ah, ei ole mingisugust kahtlust, ma palun seda protokolleerida, mida härra Soots räägib. Härra Soots ei kahtle, et rkl. Rea uulitsapoiss on. Sedasama tõendab ka härra Anniko.

Juhataja **L. Raudkepp**: Kodukorras ei ole ette nähtud, et Riigikogu liige teeb juhatause kaudu ettepaneku sarnase waheaja määramiseks. Waheaeg on sel

juhtumisel juhatause enese määrata. (J. Reesen (wäljasp. rhm.): Ma tegin Riigikogule ettepaneku.) Ma seda hääletamisele panna ei saa.

O. Gustawson (is.): Enne kui teha mõni üksik märkus eelkõnelejate härra Bauer'i ja Luur'i wäidete kohta, lubatagu mind oma poolt konstateerida tõsiasja, et rkl. Bauer lubas endale rkl. Rea arwel märkuse: „uulitsapoiss“, juurde lisades, et tarwis oleks sellele Riigikogu liikmele taguotsa pihta anda.

Juhataja **L. Raudkepp**: Kutsun Teid päewakorra juurde.

O. Gustawson (is.): Ma palun protokolleerida, et rkl. härra Bauer jääb selle juurde, ja ütleb weel kord, et rkl. Rea uulitsapoiss on. (Segased wahelhüüded pahemal pool.)

Juhataja **L. Raudkepp**: Rkl. Gustawson, kutsun Teid päewakorra juurde. Palun rahu. (J. Reesen (wäljasp. rhm.): Ainult Bauer wõib edasi istuda ja Soots ka.)

Rkl. Reesen, kutsun Teid korrale ja teen Teile teise märkuse. (J. Piiskar (is.): Aga härra Bauer'i ei kutsuta korrale.)

O. Gustawson (is.): Kõigepealt lubatagu tagasi tõrjuda härra Bauer'i wäga bauerlik wäide, et meie rühm omalt poolt esitawat arupärimisi ainult selleks, et kaitsta kõlbmatut elementi õpetajaskonnas. Selle etteheite wõime meie täies ulatuses härra Bauer'ile tagasi adresseerida. Meie arupärimised on enne kui ka pärast sihitud olnud selleks, et kaitsta mitte kõlbmatut elementi õpetajaskonnas, waid selleks, et kaitsta õpetajaskonda nende wäga omapäraste poliitilis-kristlikkude pealetungimiste wastu, mis eriti said oma alguse noil ajal, kui härra Bauer haridusministeeriumi eesotsas oli. Haridusministeerium on näidanud, et ta sellest kristlikust põhimõttest siia maani loobunud ei ole. On näidanud seda sellega, et ta on lubanud otsekohe ja kaudselt omawalitsuste kaudu lahti registreerida õpetajaid, kellest arwatakse, et nad pahempoolsed on. Meie arwame, et see tee on kõige õnnetum selleks, et kooli üldist tasapinda tõsta. Sarnaste wõtete wastu olime meie enne ja oleme ka praegu. Härra Luur katsus kaitsta ennast isiklikult ühelt poolt ja teiselt poolt oma

kaitset kanda haridusministeeriumi tegewuse alale. Ei maksa imestada, et härra Luur'i katse wäga õnnetult wälja kukkus. Härra Luur'il on mitte ainult Riigikogu liikme kohused, waid ka koolinõuniku ülesanded täita. Need kaks ülesannet käiwad temal nähtawasti üle jõu ja sellepärast ei tule imestada, kui härra Luur haridusministeeriumi kaitsma hakkab ebaõigete andmetega. Härra Luur tähendas, et kõigile neile õpetajaile, kes Rakweres korraldatud kursustel eksamid sooritanud, olla tunnistused wälja antud. Meie paluksime härra Luur'i tutwuneda nende materjaalidega, mis ministeeriumis olemas, siis näeks ta, kui kaugelt tema wäide tõele wastab. Terwe rida õpetajaid on kutsetunnistusest ilma jäetud, waatamata sellele, et nad Rakweres kõigis nõuetawais aineis eksamid on ära annud.

Edasi ei ole härra Luur mitte milligagi lähemalt põhjendanud, millistel motiividel tema tarwilikuks leidis Rea ametist tagandada. Meil on järgmist teada. Wirumaa haridusnõukogus nõudnud härra Luur kategooriliselt, et Rea tuleb ametist tagandada. Siis ei esitanud härra Luur absoluut mingisuguseid motiive. Kui pärast lahtiregistreerimise teadaande saamist tähendatud kooli juhataja telefoni teel isiklikult härra Luur'i poole pöördus järelepärimisega, miks tagandamine ette wõetud, siis ei nimetanud härra Luur põhjust, waid ütles ainult, et põhjusi olla palju. Kui härra Luur tuleb tõendama, et tema, õpetaja Rea'd tagandades, korrektselt olla talitanud, siis lubatagu selle korrektsuse juures kahelda. See ei lange mitte ühte sellega, mida meie harjunud oleme tawalise korrektsuse all mõistma. (Wahelhüüe: See on bauerlik korrektsus.) See on kaks kraadi kangemgi bauerlikust korrektsusest. Meil on teateid olemas, et wahejuhtumise kohta on alles kolme nädala eest olnud käimas kirjawahetus haridusministeeriumi ja härra Luur'i wahel. Ma küsiksin härra haridusministrilt, keda kahjuks praegu siin ei ole, kas on tema nõudnud härra Luur'ilt alles nüüd täiendawaid teateid Rea tagandamise kohta. Ma arwan, et see teadete nõudmine näitab, et mitte kõik nii korras ei ole, nagu härra haridusminister oma seletustes mõista andis. Kui nüüd, kus mitu kuud teatud isiku ametist lahtiregistreerimisest möödab, tullakse tagant järele seletust nõudma, siis ar-

wame meie, et see küll kõigist muust tunnistust annab, kuid mitte korrektsusest. Wõttes arwesse haridusministeeriumi talituswiisi Rea suhtes, samuti kõiki neid tõsiasi, mis awalikuks on tulnud teiste õpetajate ametist lahtiregistreerimisel, ei saa meie rühm haridusministeeriumi tegewust erapooletuks lugeda ja jääb arwamise juurde, et haridusministeerium on talitanud ja talitab praegu õpetajate kutsetunnistuste wäljaandmisel, samuti ka õpetajate lahtiregistreerimisel motiividel, mis ei ole tingitud kaswatuslikkudest huwidest, waid isiklikkudest kapiiridest, wõi weel suuremal määral teatud õpetajate poliitilisest tõekspidamisest. Seda arwesse wõttes paneb meie rühm ette järgmise ülemineku-wormeli: „Ära kuulates Wabariigi Walitsuse seletuse iseseiswa sotsialistliku töölispartei Riigikogu rühma arupärimise peale haridusministeeriumi sihilikkude korralduste kohta õpetajate kutsetunnistuste ja lahtiregistreerimise asjus, leiab Riigikogu, et haridusministeerium õpetajate kutsetunnistuste wäljaandmisel ja õpetajate lahtiregistreerimisel on talitanud sihilikult, mõistab hukka sarnase tegewuse, tunnustab Wabariigi Walitsuse seletuse mitterahuldawaks ja läheb päewakorras edasi.“

J. Reesen (wäljasp. rhm.): Ma ei taha mitte hakata peatama selle faktilise külje juures, mida härra haridusminister ette kandis Rea küsimuse kohta, waid tahaks puudutada üldiselt seda klassipoliitikat, mida meil haridusministeeriumis kui ka teistes asutustes sihikindlalt süwendatakse. Meil ei ole sugugi wähe materjaali selle kohta, et kooliõpetajaid nende poliitilise meelsuse pärast taga kiusatakse ning kooliõpilasi nende poliitilise meelsuse pärast koolidest wälja heidetakse. Siin, seltsimees Rea kõne puhul, kui tema ette tõi, et meie koolides teatawate jõukate kihtide rahakott kutsetunnistuse omandamise juures kaaluw on, siin juures wõin...

Juhataja **L. Raudkepp**: Rkl. Reesen! Palun mitte ebakohaseid sõnu tarwitada. (O. Gustawson (is.): Aga „uulitsapoiss“ ei ole ebakohane sõna?)

J. Reesen (wäljasp. rhm.): Ma tahtsin ainult toonitada seda, et meil niisuguseid juhtumisi ka teistes õpeasutustes on ette tulnud, kus inimest ei hinnata mitte

teadmiste, waid poliitilise meelsuse järele, näituseks sõjaministeeriumis, mille juht siis härra Soots oli. (J. Soots (põl.): Siis, kui Teie kadett olite.) Jah, just siis, kui mina kadett olin ja sõjakoolis õppisin. Ma tahtsin näitusi ette tuua sõjakoolist, et ka seal anti lõputunnistusi välja poliitilise meelsuse järele. (J. Soots (põl.): Mispärast Teie lõputunnistust ei saanud?) See oli ka poliitilise meelsuse pärast aga mittehalbade teadmiste tõttu, sest minul ei olnud ühtegi numbrit alla 8, waid olid isegi 10-ned, 11-ed ja 12-ed, kuna sealjuures lõputunnistusi anti neile, kellel 12-ballilise süsteemi juures olid olemas ühed, kahed, kolmed ja neljad, kuna kaheksaid õige wähe oli. See härra on Wiljandimaal ühe kirikumõisa rentniku poeg. Tema ei teadnud eksami ajal isegi, kus kohal asub Balkani poolsaar ja Jaapani riik. Niisuguseid asju tuli palju ette. (J. Soots (põl.): Luiskate!) Mina wõin konstateerida, et selle härra ballid weel praegu sõjakooli juures on ja Teie, härra Soots, wõite seal järele waadata, kui arwate, et luiskan. Mina wõin kindla teadmisega ütelda, et ei luiska ja tean, et niisugused numbrid olemas on. See härra aga oli poliitiline tegelane ajutise walitsuse ajal ja hirwitas töölisteesitajate üle ning laskis neid metsaserwal maha lasta. Neid teeneid wõeti temal arwesse, aga mitte teadmisi. (J. Soots (põl.): Kes laskis maha?) Wana-Tänasilmamas oli see härra 5 inimest maha lasknud lasta, öeldes, et teeme teile pühade rõõmu.

Juhataja **L. Raudkepp**: Rkl. Reesen! Ma kutsun Teid päewakorrale.

J. Reesen (wäljasp. rhm.): Kui meie nüüd tahaksime haridusministeeriumi tegewuse juures teistsuguseid sihte näha, siis oleks see asjata lootus, sest kodanlises riigis ei saagi olla teistsugust sihti, kui kodanlise kaswatuse siht ning marksistliku, kui ka rewolutsioonilise ilmawaate allasurumine, sest see süsteem, mida proletaarlased ja marksistid oma eesmärgiks peawad, nimelt õpilaste kaswatamine rewolutsioonilises waimus... (J. Soots (põl.): Kuulge, härra Reesen! Ütelge nüüd puhtast südamest, kas Teist oleks tulnud üks kõlbulik Eesti wabariigi ohwitser?) Mina selle küsimuse juures peatada ei taha. Kas Teie,

härra Soots, olete siis see kõige ideaalsem Eesti wabariigi kindral?

Kui waadata praegust haridusministeeriumi poliitikat, siis näeme, et seal ei anta mingisugust demokraatlikku kaswatust, waid aetakse ainult kodanlist klassipoliitikat. Selged näitused selleks on, et niisuguseid õpetajaid kõrwaldatakse ja eraldatakse, kellede kohta wähegi kahtlust on, et nad teistsuguse ilmawaatega sellepärast, et siin on klassiline wäljawalik ja see klassiline wäljawalik kaldub ikka sinna weere peale (näitab paremale.). Ja kui siin mingisugust parandust wõib tulla, siis ainult siis, kui selle praeguse riikluse asemele asub töörahwa riiklus, kes oma ilmawaate kohaselt kaswatustööd teeb.

A. Jürman (põl.): Kui meie Riigikogu tegewust wiimastel päewadel tähele paneme, siis näib, et Riigikogu enam tõsist tööd ei saa teha ega seadusi arutada... (J. Reesen (wäljasp. rhm.): Kas siis seadused juba tulewad?) Ja nad tulewad, nad ei saanud tulla, kui Teie iga Riigikogu koosoleku ajal arupärimistega esinete, sellega siin nii palju aega wiidate, endid wälja lasete wisata politsei abil. Nii on täiesti wõimatu igasugune tõsine töö. Riigikogu koosolekud ongi kujunenud ainult arupärimis-koosolekuteks, sest meie näeme, et sel nädala esimene koosolek jäi pidamata, ei olnud mingisugust päewakorda kokku seada, arwatawasti wist selle tagajärjel... (J. Reesen (wäljasp. rhm.): Kas see on Rea'ga ühenduses?) Jah, wäga lähedases, et need arupärimised meil päewad ära wiidawad, et isegi komisjonid mitte küllalt korralikult koos käia ei saa seaduste wäljatöötamiseks. Selle tagajärjel kannatab Riigikogu tõsine töö. Meie istume siin päewade wiisi ainult arupärimis-koosolekuid pidades, riieldes ja sõimates. Ja kui waatame neid arupärimisi ligemalt, siis peab küll tõsiselt kahetsema, et sarnaste arupärimiste peale nii palju aega raisatakse, mida sugugi lubada ei wõiks. Näituseks selgub tänasest arupärimisest ja härra ministri wastusest, et see arupärimine puudutab asju, mis ulatasid 1921 ja 1922 aasta sisse, kuid meie teame, et siis ei olnud praegust walitsust ega ka praegust Riigikogu. Nii on sarnaseid asju päewakorda üles wõetud, mis juba ammugi ajalosse on sattunud, kuna neid eelmised

walitsused on korraldanud ja eelmine Riigikogu ära otsustanud. Kui meie nüüd niiwiisi edasi töötaksime, siis tõuseb kahtlemata küsimus, millal siis üldse arupärimisel piir on. Meie wõiksime ju veel kaugemale minna juba 1918 a. sisse, kus ka Eesti riiki ajutine walitsus walitses ja sest ajast siin arupärimistega esineda. Aga meie läheksime veel edasi. Meie teame, et meil oli kord ka Eestis kommunistide walitsus ja wõib olla, mõned rühmad, kes armastawad arupärimistel esineda, mõtlewad esineda arupärimisega: mispärast siin kommunist Kingissepp nõnda on talitanud aga mitte teisiti ja päriwad aru sellest praeguselt walitsuselt. Niisamuti wõib ka Seckendorf'i walitsemise kohta arupärimisi esitada. Austatud Riigikogu liikmed! Kui meie nüüd arupärimise sihist ja mõttest kinni peaksime, mis selles seisab, et meie walitsuse wäärnähtusi ja eksisamme esile toome, et seletusi ära kuulates otsustada wõiks, kas on walitsus õieti talitanud wõi mitte, millele järgnema peaks walitsusele umbusaldust ehk usaldust awaldamine, siis peawad arupärimised praeguse walitsuse teguwiisi puudutama ehk vähemalt sellega ühenduses olema. Nagu teie näete praeguse arupärimise juures seda eesmärki kätte ei saa. Käesolewa arupärimise juures seisab küsimus selles, miks kooliõpetaja Rea'le eelmise Wabariigi Walitsuse poolt tunnistust ei ole wälja antud. See küsimus on iseenesest nii wäikese ulatusega, et seda Riigikogus tundide wiisi arutada sugugi ei maksa. Missuguseid tagajärgi oleksite teie saawutanud, kui oleks käesolewas küsimuses ilmsiks tulnud mõnesugused wäärnähtused? Praegusele walitsusele selle eest umbusaldust ei saa awaldada, mis tema eelkäija on teinud. Nüüd ainult näeme, et härra Rea puuduliku teadmise tagajärjel kutsetunnistust saanud ei ole. Miða soowitate siis praegusele walitsusele teha? Sest tema ei ole nende nähtuste eest wastutaw ja sellepärast oleks asjata meil siin sõnu raisata sarnaste arupärimiste juures, mis kuuluwad juba minevikku. Siin peaks kindlasti Riigikogu, kui ta tahab oma töowiljakust tõsta ja oma autoriteeti alal hoida, teed leidma, et sarnased arupärimised ära jääks. Riigikogu põllumeeste rühm on seda küsimust arutanud ja otsusele tulnud, et halwawalt ja takistawalt mõjub, kui meil esitatakse arupärimisi, mis mitte praeguse

aja kohta ei käi. Teiseks halbtuseks on, et meil esitatakse wäga palju arupärimisi, mis iseenesest arupärimise wäärt ei ole, aga nende arutamise juures on ometi aega wiidetud päewade kaupa.

Juhataja **L. Raudkepp**: Rkl. Jürman! Ma paluks praeguse arupärimise sisu juurde jääda.

A. Jürman (põl.): Praeguse arupärimise sisu kohta peab ütleva, et siin ettekantud etteheited täpselt mitte õiged ei ole. Peale selle näeme veel, et selle arupärimise juures on ette toodud uusi süüdistusi, nagu rkl. Reesen'i poolt, nagu oleks teda ülekohtusel teel koolist wälja heidetud. Ka eelmise arupärimise puhul, nimelt härra teedeminister Ipsberg'i arupärimise peale wastamise ajal nägime, et ka seal tuldi ootamata uute asjaoludega, ja uute süüdistustega esile, et ootamata süüdistuste põhjal, mille peale kohe wastust ei saada anda, muljet jätta, nagu oleks tõesti wäärnähtused ilmsiks tulnud, mille eest minister peaks wastutama. Pärast materjaali läbi uurides selgub, et need süüdistused on täiesti põhjendamata. Meie ei wõi seda mitte lubada, et ühe arupärimise arutamise puhul wõetakse ja kantakse niisugust materjaali ette, mis enne ei olnud puudutatud selle arupärimise sisseandmise ajal. Selles asjus peaks ka Riigikogu seisukoha wõtma. Tuleks kindel kord wälja töötada arupärimiste kohta, mis kaasa mõjuks, et arupärimised oma sihile ja otstarbele wastaks. Praeguste arupärimistega oleme sinna jõudnud, et wäljaspool Riigikogu tööde peale mitte hästi ei waadata, waid juba õige pilkawalt, juba õige etteheitwalt. Seda wiisi tööd teha on wõimatu ja sellega wõime täiesti Riigikogu autoriteedi häwitada rahwa silmis, endi walijate silmis. Sellest seisukohast wälja minnes näen mina, et lähemal ajal Riigikogu ise peab muutusi tooma arupärimiste korra, tema esitamise ja arutamise kohta Riigikogus. Sellel alal saab Riigikogu põllumeeste rühm wastawaid sammusid astuma.

O. Gustawson (is.): Härra Jürman on oma ja oma rühma teadmata annud täieliku pankrotitunnistuse meie Riigikogu enamusele. (**A. Jürman** (põl.): Teie!) Kui härra Jürman leiab, et nädala kohta üks koosolek, milline pealegi hommikuti peetakse, et see terwe Riigikogu töö liimist lahti ajawat,

siis unustab ta ära, et peale selle ühe veel teisi koosolekuid nädala kestel peetakse. Mis on siis härrad põllumehed teinud selleks, et viiel teisel tööpäeval saada nii palju materjaali, et ta võiks pidada nädalas kaks töökoosolekut. Ma arwan, et Riigikogu tööwõime eest on wastutawad eestkätt enamusrühmad, mitte aga vähemusrühmad. Sellepärast ei peaks härra Jürman etteheidet tegema pahemale poole. Meist lähewad need etteheidet mööda ja tabawad ainult teid endid. (Wahelhüüe paremalt poolt: Kui teilt tööde ole, sellepärast peame tulema laata pidama!) Härra Jürman waidleb siin wastu sellele, et ei esinetaks läbirääkimistel uute asjadega. Aga selle juures katsub ta meid rabada nende samade wõtetega, millele ta ise wastu waidleb. Ma arwan, härra Jürman, lugu on nii, et sennikaua, kui meil teatud traditsioonid wõi pretsedenid on ümber hindamata, senni kaua talitatakse endistel alustel. Meil on eelmistel Riigikogu arupärimis-läbirääkimiste koosolekutel alati esinetud uute andmetega. Teiselt poolt tahaksin ma wastu waielda härra Jürman'i wäitele, nagu ei tohiks esitada arupärimisi asjade kohta, mis on sündinud endiste walitsuste ajal. Senni on seda tehtud. Ma arwan, et ei saa wäita, nagu oleks sarnaste arupärimiste esitamine absurdne. Minu weendumus on, et arupärimiste esitamine asjaolude kohta, mis maad leidsid ühe endise walitsuse ajal, enam kui õigustatud on. Sest tol momendil, kui üks walitsus ära astub, et teisele aset anda, ei ole ometi kogu tema endine tegewus kõigi ta tagajärgedega otse kui pühitud. Uus walitsus peab aru andma ka selle kohta, mis endise walitsuse ajal halwasti tehtud ja parandama endise töö tagajärgi sedawõrd, kuiwõrd nad jätkuwad endid tunda andmast ka uue walitsuse tegewuse ajal. Teiste sõnadega — uue walitsuse ülesanne on endise walitsuse eksamumede tagajärgi selgitamisele wõtta ja omalt poolt aidata halbtusi, neid wäärnähtusi ning nende tagajärgi, mis olid aset leidnud endise walitsuse päewil, kõrwaldada. (J. Soots (põl.): Wõib olla endine Riigikogu oleks nad heaks kiitnud?) Nüüd tuleme käesolewa küsimuse juurde. Kui härra Jürman arwab, et see küsimus ka sarnane on, mis tuleks rahulise südamega arhiwi anda, siis eksib tema. Praegune walitsus astus

ametisse peaaegu samal ajal, kui Rea teistkordse ametist lahtiregistreerimise tagajärjel oma kutsetunnistuse asja selgitama hakkas. Kogu seda küsimust on lahendanud mitte endine haridusminister härra Weiderman, waid praegune haridusminister härra Weiderman. Ja kui see nii on, siis arwan ma, et isegi teie seisukohalt wälja minnes käesolewa küsimuse lahendamisega praegusel walitsusel paljugi pistmist on. Praegune ministrium on see, kes samuti kui eelmisedki lahtilaskmisi on toimetanud. Järjekult ei saa mitte ütelda, et sellel ministriumil ei ole käesolewas asjas midagi ütlemist. (A. Jürman (põl.): Otsus oli tehtud 1922 a.) Ma esitasin juba ennemalt küsimuse härra haridusministrile ja ma kordan seda weel, nimelt: kas on tõsi, et alles 3 nädalat tagasi praegune haridusministeerium on pidanud Rea küsimuses kirjawahetust Wiru maakonna kooliwalitsusega ja et haridusministeerium sellel puhul on teinud wäga põhjaliku peapesu härra koolinõunik Luurile Rea lahtiregistreerimise arwel. Kui see peaks tõsi olema, siis arwame meie, et ei jätku sellest, kui kellegile koolinõunikule peapesu tehakse, waid palju tähtsam on, kui katsutaks sarnaste koolinõunikude tegewuse tagajärgi likwideerida, muidu ei pääse meie sarnaste peapesudega kuigi kaugele.

H. Bauer (kristl.): Austatud Riigikogu liikmed! (J. Reesen (wäljasp. rhm.): Kas Teie uulitsapoistega räägite?) Et siin endise haridusministeeriumi tegewust ka puudutati ja tähendati, et siis olla aeg olnud, kus õpetajaid poliitilise meelsuse pärast taga kiusati, pean omaks kohuseks tähelepanu juhtida selle peale, et sellel ajal ses suhtes üks ainus ringkiri laiali saadeti peasjalikult senni ainult pedagoogikanõukogudele ja selle pealause kõlab järgmiselt: „Isikuile, kellest pedagoogikanõukogu kindlas arwamises on, et nad koolis töötawad Eesti wabariigi wastu, kes eitawad meie demokraatlikku riigikorda wõi awalikku kõlblust, samuti isikuid, kes oma iseloomu omadustega kindlasti pahaks eeskujuks oleks — joomarid, kaklejad, ulakad — wõib, kui nad wiimases klassis wiibiwad, teatawail tingimistel ehk weel kooli lõputunnistust wälja anda, kuid mitte mingil tingimisel õpetaja kutsetunnistust.

Õpetajaid waliwail ja registreeriwail asutustel tuleb silmas pidada, et ülewal-tähendatud puudustega isikuid õpetajaiks ei walitaks ega ei registreeritaks.“

See oli ainukene ringkiri, mis selles asjas wälja lasti ja faktiliselt nõuti tema kindlat täitmist, ja mina arwan, et iga haridusministeerium, kes riiklikul alusel seisab, saab tema täitmist nõudma. Wõib olla, teie, arupärijad, kui teie kord ministrid olete, kuid ma ei taha ka seda mitte uskuda, et teie hakkaksite registreerima joomarid, kaklemaid ja ulakaid koolide õpetajateks.

Haridusminister A. Weiderman: Ma teen weel täienduse sellele aruandele, mis mina andsin. Nimelt on siin seletatud, nagu oleks haridusministeerium eksamikomisjoni otsused ümber teinud. Kinnitan, et haridusministeerium eksamikomisjoni otsuseid ümber teinud ei ole. Komisjonide otsused tulewad haridusministeeriumile kinnitamiseks ja kui haridusministeerium neid otsuseid kinnitab, siis ei kirjuta tema nime mitte nõnda samuti alla, waid waatab järele, mis seal on tehtud. Nii mitugi korda on minul tulnud eksamikomisjoni otsuseid mitte kinnitada, kui tõesti selge oli, et see inimene ei wasta sellele hindamisele, mis ministeerium peaks talle wälja andma. (W a h e l h ü ü e.) On juhtumisi olnud, kus eksamikomisjon on küll jaa-tawa otsuse teinud, aga mina ei ole mitte alla kirjutanud kui minu parem äratundmine seda ei lubanud.

Mis käesolewasse juhtumisesse puutub, siis on asi nõnda: Õpetaja Rea tegi järeleksami maateaduses, missugune eksam seisis kolmest osast koos: üldine maateadus, kodumaa maateadus ja wälisilma maateadus. Üldises ja kodumaa maateaduses on tema nõrk, kuna wälises — rahuloldaw. Kokku wõttes oli eksamikomisjon leidnud tema teadmised rahuloldawaks, kuid ministeerium ei kinnitanud seda tagajärge neil põhjustel, et just nendes osades oli õpetaja Rea nõrk, mis temal algkoolis tulewad õpetada, see on kodumaa ja üldises maateaduses. Ja sellepärast ei saanud Rea ka kutseõigust. Eksamikomisjoni aruandele on ministeeriumi otsus „nõrk“ punase tindiga juurde kirjutatud. Mis puutub üldse kutseta õpetajatesse, siis ei saa sagedasti eksamite järele igakord otsustada, kas õpetaja on küll kõlbulik. On ette tulnud, et eksami-

tel õpetaja nõrgalt hinnati, kuid ta koolis sellegi poolest aga wäga heade tagajärgegedega töötab. Et õiget pilti õpetajast saada, peab haridusministeerium oma agentidelt järele küsima, kuidas see wõi teine õpetaja koolis on töötanud. Need agendid kohapeal on koolinõunikud, teisi ministeeriumil ei ole.

Õpetajaile, kes järeleksamitel on läbi kukkunud, on antud wõimalus neid weel kord teha, muidugi kui selgub, et ta koolis edukalt on suutnud töötada. Nõnda siis näete, et siin ministeeriumile etteheiteid teha, et ta pole küllalt korrektselt talitanud, mitte ei saa. Mis nüüd koolinõunikudesse puutub, siis tuleb muidugi ka siin wäärnähtusi ette, mida ministeerium on katsunud kõrwaldada. Muuseas on õpetajate instrueerimise kohta haridusministeerium kindlalt korraldanud ja seletanud, et kui juhuslikult klassi tullakse rewideerima, siis selle järele kindlat otsust õpetaja wõime kohta weel teha ei saa. Nõrga töö puhul tehakse õpetajale hoiatus, kui aga mitmekordsete hoiatuste peale asi ei parane, noh, siis ei saa meie kooli ju ometi warjupaigaks teha, waid siin on ministeerium sunnitud karmimalt talitama. Edasi pean tähendama, et algkooliõpetajad loetakse omawalitsuse teenijateks ja ministeerium ei saa mitte omawalitsusele ette kirjutada, et ta kutseta õpetajat, kellel makswate määruste järele õigust ei ole õpetajaks jääda, ametis peab pidama. Sellekohast seadust ei ole. Ministeerium ei saa omawalitsuse otsust muuta. Mis üldiselt haridusministeeriumi koolipoliitikasse puutub, siis ei kaswata meie kool ei proletaarlast ega ka ühe wõi teise partei liikmeid, waid meie kool kaswatab wabariigi kodanikka, kes oleksid ausad ja töökad ja eluks tarwilikult ettewalmistatud.

Juhataja L. Raudkepp: Sõna on isiklikuis asjus rkl. Luur'il.

A. Luur (kristl.): Rkl. härra Rea oma kõnes tähendas seda, et mina loodusloo tundides pidada usuõpetuse tunnid maha tegema. Selle asja selgituseks oleks mul tähendada, et mina ei ole mitte määraline õpetaja ja ei anna loodusloo ega usuõpetuse tunde ja sellepärast ei saa mina mingisugust surwet usuõpetusega loodusloo tundide peale awaldada.

Juhataja L. Raudkepp: Sõna-wõtjate nimekiri on läbi. On esitatud

kaks ülemineku-wormelit, üks motiweeritud ja teine liht. Motiweeritud ülemineku-wormel on esitatud rkl. Gustawson'i poolt ja käib järgmiselt: „Ära kuulates Wabariigi Walitsuse seletuse iseseiswa sotsialistliku töölispartei Riigikogu rühma arupärimise peale haridusministeeriumi sihilikkude korralduste kohta õpetajate kutsetunnistuste ja lahtiregistreerimise asjus, leiab Riigikogu, et haridusministeerium õpetajate kutsetunnistuste väljaandmisel ja õpetajate lahtiregistreerimisel on talitanud sihilikult, mõistab hukka sarnase tegevuse, tunnustab Wabariigi Walitsuse seletuse mitterahuloldawaks ja läheb päewakorras edasi.“

Liht ülemineku-wormel on esitatud rkl. Kaarna poolt ja käib järgmiselt: „Wabariigi Walitsuse wastust iseseiswa sotsialistliku töölispartei Riigikogu rühma arupärimise peale haridusministeeriumi sihilikkude korralduste kohta õpetajate kut-

setunnistuste ja lahtiregistreerimise asjus ära kuulates, läheb Riigikogu päewakorras edasi.“

Asun hääletamisele. Kes on härra Gustawson'i poolt esitatud motiweeritud ülemineku-wormeli poolt? (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on rkl. Gustawson'i ülemineku-wormel tagasi lükatud. Kes on liht ülemineku-wormeli wastuwõtmise poolt? (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on liht ülemineku-wormel wastu wõetud.

Ettepanek on tehtud koosolekut lõpetada. Panen ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on otsustatud koosolekut lõpetada.

Lõpetan Riigikogu koosoleku

Koosolek lõpeb kell 2.10 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu abiesimees **K. Wirma.**

Abiesimees **L. Raudkepp.**

Abisekretäär **Osk. Köster.**

